

Niva

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

http://republika.pl/niva_tielastok
niva_tielastok@poczta.onet.pl
niva_tielastok@skrzynka.pl

№ 50 (2379) Год XLVI

Беласток 16 снежня 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Платформа беларусаў

— Беларускі самаўрадавы форум як звышпартыйная ініцыятыва будзе выпрацоўваць стратэгію развіцця ўсходняга Падляшша, — кажа Яўген Вапа, старшыня Беларускага саюза ў Рэчы Паспалітай. — Праводзіцца дэцэнтралізацыя дзяржавы. Лёс беларускай культуры, асветы ва ўсё большай ступені будзе вырашацца не ў Варшаве, а ў гмінах.

Дэмакратычную эпоху ў Польшчы пачалі мы бойка — Беларускім выбарчым камітэтам, які ў парламенцкіх выбарах 1989 года набраў трэці рэзультат у Беластоцкім ваяводстве. Здавалася, улада ва ўсходняй Беласточчыне ляжыць на вуліцы.

З таго часу прайшло нямнога гадоў, але быццам цэлая эпоха. У палітыцы — як напісаў аб нас у „Przeglądzie Prawosławnym” Міхал Болтрык — прайгралі мы амаль усё, што можна было прайграць. У выбарах не выстаўляюцца не толькі беларускія выбарчыя камітэты, але нават праваслаўныя. Звязаныя з Царквою дзеячы, якія як агню баялія беларускага нацыяналізму, у апошніх муніцыпальных выбарах у Беластоку выставілі камітэт з дзівоснай назвай: „Незалежны разам”. У парламенцкіх за нашы галасы змагаліся толькі агульнапольскія партыі. Гледзячы на рэзультат, не менш сумна, чымсьці пасля чарговага проігрышу Беларускага выбарчага камітэта.

З сумнага краявіду вылучаюцца: Гарадок, Бельск і Гайнаўка. У гэтых мясцовасцях беларускія выбарчыя камітэты за ўладу змагаюцца паспяхова. Але нават за найбольш мяккімі спінкамі крэслаў у гмінных установах не гінучь ім агульныя праблемы нашай Малой Айчыны. Прадстаўнікі гайнаўскага ды бельскага самакіраванняў, супольна з дзеячамі Беларускага саюза, заснавалі Беларускі самаўрадавы форум у Рэчы Паспалітай.

— Мы толькі ініцыятары, — кажа бурмістр Бельска Андрэй Сцепанюк. — Да супрацоўніцтва запрасім людзей з усіх гмінаў, у якіх пражываюць беларусы, дасведчаных самаўрадаўцаў і актыўную моладзь.

Праверкай для Форуму будуць бліжэйшыя самаўрадавыя выбары. Трэба прапрацаваць тактыку і адказаць на асноўнае пытанне: ісці беларусам на іх самастойна, ці ўваходзіць ў кааліцыі з агульнапольскімі партыямі?

— Маём сігналы з розных мясцовасцей, што людзі хочуць выступаць пад шыльдай Беларускага выбарчага камітэта, — кажа Яўген Вапа.

— Не будзем нічога нікому накідаць зверху, — дэкларуе Андрэй Сцепанюк, — у кожнай гміне іншая сітуацыя. Самаўрадавыя моцны, калі незалежны.

Форум ствараецца не дзеля адных выбараў, — дэкларуюць заснавальнікі, — а на доўгія гады. Перш-наперш, каб лабіраваць усходнюю Беласточчыну і дбаць пра яе эканамічнае развіццё. На гэтым полі працы ўсім хопіць.

Мікола ВАЎРАНЮК

Пра Янку Лучыну пры нагодзе аднаго здымка

Лена ГЛАГОЎСКАЯ

З нагоды чарговых круглых угодкаў успаміналася пра польска-беларускага паэта Янку Лучыну, у сапраўднасці Івана Неслухоўскага. Чарговыя сесіі, семінары, кнігі, помнікі. Можа нешта новае пра паэта...

Янка Лучына нарадзіўся ў Мінску 6 ліпеня 1851 г. Памёр у Мінску 27 ліпеня 1897 г. Гэтыя крайнія даты вызначаюць жыццё паэта — польскага Яна Неслухоўскага і беларускага Янкі Лучыны. Што ў жыцці творцы самае важнае? Час і месца нараджэння, яго асяроддзе, навука і першы жыццёвы прафесійны вопыт. Час выпаў на пачаткі фармавання сучаснай беларускай нацыі, якога пачынальнікамі была шляхта, пражываючая на землях былога Вялікага княства Літоўскага, якая бачыла патрэбу ў паднясенні беларускай мовы да роўнай сярод роўных: Аляксандр Ельскі, Францішак Багушэвіч... Пражывалі яны ў Расійскай імперыі, пісалі па-польску і пачыналі пісаць па-беларуску. Беларуская мова была мовай сялян. Трэба было паэтычнага майстэрства, каб загучала яна нароўні з рускай ці польскай, каб натхняла новых творцаў да выяўлення ў ёй сваіх думак і пачуццяў.

150 гадоў ад нараджэння Янкі Лучыны спадарыня Марыя Нэканда-Трэпка з Бelay-Падляшскай прыслала вельмі цікавы здымак, які папоўніў збор маіх матэрыялаў пра выдатнага беларускага дзеяча Антона Нэканду-Трэпку. Здымак цікавы перш за ўсё тым, што на ім побач з іншымі асобамі, у цэнтры, знаходзіцца Янка Лучына. Не ведаю, ці гэты здымак вядомы знаўцам жыцця і творчасці гэтага польска-беларускага паэта. Я прынамсі не сустрэла такога ў вядомых мне выданнях пра Янку Лу-

чыну. На ім паэт сядзіць на ганку ў акружэнні сям’і. Першы справа сядзіць Антон Нэканда-Трэпка, сын роднай сястры Янкі Лучыны — Антаніны. Тады гімназіст. Здымак праўдападобна зроблены быў каля 1895 года. Месца вельмі цікавае. Гэта паслярадзівілаўскі маёнтак Зацярэва (Зацежэв) над ракой Зацяранкай. Знаходзіўся ён у парафіі Сверхань Мінскага павета, у адлегласці 12 вёрст ад станцый Стоўбцы і Гарадзея, 85 вёрст ад Мінска. Бываў у маёнтку Уладыслаў Сыракомля. Напісаў там нават верш „Przeszłość” у 1851 г., у год нараджэння Янкі Лучыны.

Паводле ўспамінаў Людвікі Дзяржынскай (1908 г. нараджэння), якая жыла ў Варшаве, маёнтка Зацярэва арандавалі Неслухоўскія. Летам з’езджаліся туды з Мінска, дзе таксама мелі свой дом пры Юр’еўскай 23. Бабуля спадачыні Людвікі, Антаніна, была роднай сястрой Янкі Лучыны. На жаль, памерла яна вельмі молада пры народзінах сына Антона Люцыяна. Асіраціла таксама двухгадовую дачушку Ванду. Аўдавелы 33-гадовы інжынер Станіслаў Францішак Нэканда-Трэпка ажаніўся хутка з маладой 18-гадовай Стэфаніяй Азямблоўскай, але не парываў кантактаў з сям’ёй першай жонкі — Неслухоўскімі. Таму і дзеці яго праводзілі лета ў Зацярэве, куды таксама любіў прыязджаць Янка Лучына.

Памяць пра Янку Лучыну ў сям’і асталася, асабліва ў кантэксце яго ўплыву на сфармаванне беларускай нацыянальнай свядомасці Антона Нэканды-Трэпкі. Янка Лучына перадаў пляменніку, сыну сястры, замілаванне да беларускага народу ў такой ступені, што той актыўна ўключыўся ў белару-

[працяг 4]

40 гадоў святла і сучаснасці 3

Калі адвячоркам па нейкай аварыі выключыцца электраток, то невядома што рабіць, бо халадзільнік не працуе, вады ў кранах няма, тэлевізар не іграе, цемра ў хаце. Хочаш запаліць старую лямпу, а тут няма газу. Дрыжачымі рукамі запальваеш свечку і ўспамінаеш даўно мінулы час. А ў галаве б’ецца думка: „Калі ж электрыкі падключаць святло?”

Лепэрызацыя набліжаецца 4

Адхіленне ад пасады віцэ-маршала Сейма Анджэя Лепэра напэўна не паменшыць колькасці яго прыхільнікаў, а наадварот, пакрыўджаны люд будзе бачыць у ім свайго лідэра. Калі б яшчэ пасадылі яго ў турму за абразу вядомых палітыкаў, гэта толькі паспрыяла б папулярнасці лідэра Самаабароны.

У Лонданскай бібліятэцы 5

Бібліятэка эмануе традыцыяй крывіцакага племені, узбагачае духоўна! Гартаю старонкі розных выданняў, час ад часу натрапляю і на справы маёй этнічнай групы — татару ў Беларусі, Літве, Польшчы. Нічога дзіўнага, што цікаўлюся ёю і надалей рыхтуючыся да падсумавання жыццёвага шляху ў выглядзе кнігі („Адным жыццём замала”).

Яшчэ не пара 8

Здаецца, калі памяць мяне яшчэ не падводзіць, апошняя беларуская п’еса на дошках Драматычнага тэатра імя Аляксандра Вянгеркі была пастаўлена блізка дваццаць гадоў таму. Быў гэта „Парог” Аляксея Дударова ў дэбютанцкай рэжысуры Мір’ям Аляксандравіч-Краска. Пасля ўжо нікому з дырэктараў-рэжысёраў не прыйшло ў галаву сягнуць, пакорпацца ў беларускай драматургіі.

Ненаседа з Гародчына 9

Пачаткова Янка падаўся ў Плоцк. Праз год Петрахімію разбудоваў. Затым у Гданьск пераехаў. Чарговым годам быў Ольштын. Працаваў пры будове шпітала і ольштынскага завода аўтамабільных шынаў. Там закончыў я сёмы клас, а затым вечаровыя курсы па спецыяльнасці муляр-штукатуршчык.

Урач урачу няроўны 11

У лютым 2000 года напаткаў я ў адной хаце ў Грабаўцы стаматолага-інваліда з Украіны. Ён з жонкай ад рукі рабілі пратэзы, каронкі, масткі. Калі даведзіліся, што я маю клопаты з зубамі, пасадылі мяне на крэсла, знялі меркі ды казалі прыйсці праз дзень...

Беларусь — беларусы

Польска-беларускія вайсковыя кантакты

Прадстаўнікі Генеральнага штаба Войска Польскага не выключваюць магчымасці супрацоўніцтва з беларускім ваенна-прамысловым комплексам. Такое меркаванне выказаў шэф Генеральнага праўлення стратэгічнага планавання Генштаба генерал брыгады Мечыслаў Ценюх пасля трохдзённага візіту дэлегацыі Генштаба ВП у Беларусь.

Польскія вайскоўцы сустрэліся з беларускім міністрам абароны і абмяняліся вопытам у рэфармаванні ўзброеных сіл. У ходзе спаткання разглядаліся магчымасці супрацоўніцтва польскага боку з мясцовай ваеннай прамысловасцю, паколькі ва ўсім свеце існуе вялікая канкурэнцыя і заказы рэгулююць выключна рынак. Генерал Ценюх адзначыў, што хаця размовы з беларускімі афіцэрамі былі складанымі (у далейшым наглядаюцца розніцы

ў падыходзе, напрыклад, да пытання міжнароднай бяспекі ці рэфармавання ўзброеных сіл), аднак відаць як мяняюцца адносіны беларусаў да Польшчы — члена НАТА.

— У размовах з ваеннымі спецыялістамі відаць, што іх падыход да НАТА, нават калі не адназначна станоўчы, не з’яўляецца ўжо адназначна адмоўным. Бачу змены на лепшае і шансе на супрацоўніцтва, — сказаў ген. Ценюх.

Шэф Генеральнага праўлення стратэгічнага планавання Генштаба сказаў, што кантакты польскай і беларускай армій будуць часцейшыя. У наступным годзе адбудзецца 19 сустрэч — удвая больш чым сёлета.

— Беларусь — наш самы блізкі сусед і мы мусім з ёю супрацоўнічаць, — падтлумачыў генерал.

Паводле ПАП

Суд зарэгістраваў ЗБПУ

28 лістапада г.г. Гаспадарчы суд у Белаастоку зарэгістраваў арганізацыю Звяз беларускіх палітычных уцекачоў у Польшчы. Ставіць яна сабе за мэту дапамогу беларусам, якія вымушаны былі пакінуць радзіму ў выніку палітычнага праследу. ЗБПУ гуртуе цяпер дваццаць чатыры чалавекі, якія або маюць статус палітычнага ўцекача, або хадайнічаюць аб яго наданні. Усе яны ў Беларусі былі апазіцыйнымі дзеячамі.

Старшыня новастворанай арганізацыі Ян Абадоўскі лічыць, што ў Польшчы прабывае некалькі дзесяткаў чалавек, якія выехалі з Беларусі, баючыся праследаванняў за апазіцыйную дзейнасць. Звяз хоча аказваць ім юрыдычную, інфармацыйную і фінансавую дапамогу, а таксама садзейнічаць наладжванню кантактаў з польскімі ўладамі і міжнароднымі праваабарончымі арганізацыямі. У дачыненні

з польскімі ўладамі Звяз будзе інфармаваць іх аб апазіцыйнай дзейнасці эмігрантаў з Беларусі і правяраць сапраўднасць іх расказаў пра палітычную дзейнасць, між іншым, дзякуючы пастаянным кантактам з беларускімі палітыкамі і праваабаронцамі.

Дакументы на рэгістрацыю былі пададзены ў суд паўгода таму. Ужо ў ходзе рэгістрацыі Звяз аказаў юрыдычную дапамогу шматлікім уцекачам і абараняў тых эмігрантаў, якім пагражала экстрадыцыя ў Беларусь. Напрыклад, ЗБПУ заступаецца за Андрэя Жукаўца, якога беларускія ўлады абвінавачваюць у невяртанні 700 тыс. дол. крэдыту. Нядаўна белаастоцкі суд яго выдачу Беларусі прызнаў дапушчальнай, але абвінавачаны падаў на апеальцыю ў вышэйшую інстанцыю. Канчатковае рашэнне ў справе экстрадыцыі прымае міністр юстыцыі.

Паводле ПАП

Ствараецца зала мастакоў замежжа

Музей выяўленчага мастацтва (фонд Анатоля Белага стварае адмысловую залу мастакоў Заходняй Беларусі і замежжа. Кіраўніцтва музея, клуб „Спадчына”, Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны, Згуртаванне беларусаў свету „Бацькаўшчына”, „Камітэт ушанавання” звяртаюцца да ўсіх беларусаў Бацькаўшчыны, Віленскага краю, Беласточчыны, замежжа, у каго перазахоўваюцца творы заходнебеларускіх мастакоў і мастакоў замежжа аказаць пасільную дапамогу ў стварэнні такой залы. Усіх, хто падтрымае агульнаацыянальныя намаганні, будуць адзначаны і за сваю дабрачыннасць ганараваныя „Камітэтам ушанавання”.

У дадатак скажам, што экспазіцый-

ная плошча музея значна павялічылася. Музей уяўляе чатыры двухпавярховыя будынкі, якія ўсе звязаны паміж сабою. У 8-мі залах з экспазіцыйнай плошчай звыш 50 м² экспануецца звыш 1 200 твораў мастацтва, якія разбіты па тэмах: „Гісторыя Беларусі ў мастацкіх вобразах і партрэтах”, „Старажытная Беларусь”, „Змагарная Беларусь”, „Маладая Беларусь”, „Любіць радзіму — шанаваць родную мову”, „Максім Багдановіч”, „Францішак Скарына”, а цяпер ствараецца зала мастакоў Заходняй Беларусі і замежжа.

Чакаем Вашых прапаноў і садзеяння. Тэлефануйце Анатолю Белагу: тэл. 2-35-66-08 (Менск), (8-292)-55-2-53 (Старыя Дарогі).

Беларусь — для сваёй дыяспары, дыяспара — для Беларусі

На базе МГА „Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына»” пачынае дзейнічаць Інфармацыйны цэнтр „Беларусь аб’яднаная”, асноўнай мэтай якога з’яўляецца наладжванне доўгатэрміновых партнёрскіх сувязей паміж беларускай дыяспарай і Беларуссю ў галіне культуры, эканомікі, навукі, адукацыі, прыцягненне магчутнага патэнцыялу беларускай дыяспары ў Беларусь, знаёмства з дасягненнямі беларускай эміграцыі. Стварэнне Цэнтра — адказ на грамадскую праблему ізаляванасці беларусаў замежжа ад Радзімы, з аднаго боку, і дэфіцыту інфармацыі аб жыцці нашых суайчыннікаў — з другога.

Як вядома, дыяспара кожнай дзяржавы адыгрывае важную ролю ў працэсе эканамічнага развіцця і дэмакратызацыі краіны. У Беларусі велізарны патэнцыял дыяспары практычна не выкарыстоўваецца. А між іншым, па-за межамі нашай краіны пражывае больш за 3 млн. беларусаў. Яны актыўна аб’ядноўваюцца ў грамадскія арганізацыі, ствараюць беларускія школы і тэатры, будуць цэрквы і музеі, выпускаюць газеты і часопісы. Сваімі дасягненнямі беларусы ўзбагацілі культуру і навуку іншых краін.

Немагчыма будаваць сваю краіну, ігнаруючы дасягненні чвэртай часткі беларускай нацыі, не засвойваючы яе гісторыка-культурную спадчыну. Супрацоўніцтва з беларускай дыяспарай павінна ісці двума шляхамі: з аднаго боку прыцягненне дыяспары да ўдзелу ў грамадскіх, эканамічных і культурных працэсах Беларусі, з другога — падтрымка нацыянальна-культурнага жыцця беларусаў за мяжой. Выспела практычная неабходнасць у стварэнні інфармацыйнага цэнтра з выкарыстаннем сучасных тэхналогій для аб’яднання беларускіх арганіза-

цый Радзімы і замежжа ў адзіную інфармацыйную прастору.

Дзеля ажыццяўлення гэтай задачы Згуртаванне „Бацькаўшчына” плануе рэалізаваць шырокую праграму захадаў: стварэнне адзінай базы дадзеных беларускіх грамадскіх арганізацый у замежжы і Беларусі, стварэнне web-сайта, правядзенне круглага стала, выпуск галіновых дайджэстаў, інфармацыйнага бюлетэня і інш. Web-сайт будзе ўтрымліваць базу дадзеных, нарматыўную інфармацыю Рэспублікі Беларусь па пытаннях беларускай дыяспары, тэлеканферэнцыю, электронныя версіі дайджэстаў і бюлетэня, запрашэнні да супрацоўніцтва ў сферы культуры, навукі, эканомікі і адукацыі, інфармацыю аб гісторыка-культурнай спадчыне Беларусі за мяжой. Плануецца таксама раздзел „United Belarugus” на англійскай мове, каб не толькі беларусы, але і ўсе, хто цікавіцца нашай краінай, маглі атрымліваць інфармацыю і далавацца да супрацоўніцтва.

Штомесяц, праз бюлетэнь „Беларусы замежжа”, недзяржаўныя арганізацыі нашай краіны будуць мець магчымасць азнаёміцца з жыццём і дзейнасцю беларускай дыяспары, эміграцыйнай палітыкай краін яе пражывання, аб удзеле нашых суайчыннікаў у грамадскіх і палітычных працэсах іншых дзяржаў, аб прагрэсіўных дасягненнях гэтых краін.

Мы спадзяемся, што дзейнасць Цэнтра паспрые стварэнню стабільнай і эфектыўнай сістэмы кантактаў і партнёрскіх сувязей на прафесійным узроўні паміж спецыялістамі Беларусі і замежжа.

З навінамі аб дзейнасці Згуртавання „Бацькаўшчына” вы можаце азнаёміцца на сайце: zbsb.org.

Прэс-цэнтр
МГА „ЗБС «Бацькаўшчына»”

За малітву мільён штрафу

29 лістапада ўвечары каля сотні гродзенцаў сабраліся каля Савецкай плошчы, на месцы, дзе калісьці стаяў знакаміты касцёл Фара Вітаўта, каб адзначыць саракавыя ўгодкі знішчэння камуністычнымі ўладамі аднаго з найпрыгажэйшых помнікаў беларускай архітэктуры. За малітвы, спяванне беларускіх рэлігійных песень і паленне свечак адзін з удзельнікаў быў аштрафаваны на мільён рублёў.

Касцёл быў пабудаваны па загадзе вялікага князя Вітаўта ў пачатку XV стагоддзя. Некалькі стагоддзяў ён лічыўся самым вялікім і прыгожым касцёлам Вялікага княства. Зроблены з дрэва, з цягам часу быў перабудаваны ў цагляны. У мінулым стагоддзі нейкі час быў праваслаўным храмам. Пасля — зноў каталіцкім. Святыня няраз сваёй прыгажосцю натхняла мастакоў. Захаваліся малюнкi касцёла. На старых фотаздымках можна ўбачыць, як упрыгожваў ён цэнтр Гродна. Але ў ноч з 28 на 29 лістапада 1961 года святыні не стала. Мясцовае начальства ажно з Ленінграда выклікала падрыўнікоў, якія ўзарвалі храм. З таго часу на месцы Фары Вітаўта пустэча.

У першай палове 90-х гадоў сярод гродзенскай інтэлігенцыі вяліся размовы пра магчымую адбудову касцёла. Археолагі нават зрабілі раскопы захаваўшыхся падмуркаў. Але, на жаль, адраджэнне беларускай культурнай спадчыны працягвалася нядоўга. Аднак мара пра новую Фару Вітаўта ў гродзенцаў не знікла. У пазамінулым годзе сярод бела-

русаў-католікаў стварылася суполка, якая спрабуе працягнуць справу адбудовы касцёла. Мара гэтых людзей — каб адноўлены храм быў беларускім, а імша на роднай мове адбывалася там заўсёды, а не толькі ў нядзелю ў тры гадзіны, пасля польскай, як зараз у Фарным касцёле. Вернікі ўсталявалі на месцы зруйнаванай святыні крыж і прыходзілі да яго маліцца. Але праз некалькі дзён улады знішчылі крыж.

Сорак гадоў пасля злачынства камуністаў, ля Фары Вітаўта сабраліся людзі. З запаленых свечак зрабілі на зямлі крыж. Намеснік старшыні гродзенскай рады БНФ, таленавіты мастак Дзмітры Іваноўскі сказаў некалькі слоў. Пасля людзі маліліся, спявалі рэлігійныя песні. Усё адбывалася пад міліцэйскім наглядам. Ніякіх эксцэсаў не было. Міліцыянты акружылі сабраўшыхся машынамі з запаленымі фарамі, святло ад якіх рабіла нават урачыстасць прыгажэйшай. Аднак перад самым заканчэннем мерапрыемства адкульсці прыйшоў загад і людзі ў форме затрымалі Дзмітрыя Іваноўскага. У пастарунку на яго склалі пратакол, згодна якому мастак арганізаваў несанкцыянаваны мітынг. На 2 снежня быў прызначаны суд, але пасяджэнне адклалі на два дні. 6 снежня суддзя Ярашкевіч аштрафаваў Іваноўскага на 100 мінімальных заробкаў або на мільён рублёў, што ў пераліку складае суму 640 долараў. Сума, па беларускіх мерках, абсурдальная.

Зміцер КІСЕЛЬ

Адпачынак пасля сезона

Вясна, восень і пачатак зімы — гэта час, калі нямногія выезджаюць у водпуск. Часцей людзі выбіраюць лета і едуць на мора, або зімой у горы. Поездка на адпачынак у сезоне каштуе дорага. Многія зусім адмаўляюцца ад падарожжа, бо думаюць, што не хопіць ім грошай, каб у нармальных умовах правесці некалькі дзён здалёк ад хаты. У сезоне цэны за кватэры вагаюцца ад 40 да 120 зл. і не ўсім такі выдатак па кішэні. Аднак вясной і восенню цэны мяняюцца. Турыстычныя цэнтры пусцеюць, настае мёртвы час для прыватных уласнікаў кватэр. І гэты час трэба скарыстаць для турпаездкі. Са свайго вопыту магу сказаць, што зусім інакш выглядае паездка ў горы восенню, чым летам. Цішыня, спакой, цудоўныя краявіды — тое прапануюць горы пасля турыстычнага сезона. Не спаткаецца там крыклівых матак з малымі дзецкімі, несімпатычных турыстаў, якія замест захапляцца прыродай нішчаць яе. Верасень, кастрычнік, лістапад і палавіна снежня — найлепшая пара на тыднёвы водпуск.

Варта паехаць у Бэскід-Шлёнскі. Суцішаныя турыстычныя мясцовасці рады кожнаму турысту. Вісла, Шчырк, Устронь — гэта мясцовасці, дзе можна адпачыць ад клопатаў штодзённага жыцця.

Бэскід-Шлёнскі атракцыйны турыстам, дзякуючы нізкім цэнам. Пасля сезона кватэры пусцеюць і няма праблем з выгодным месцам адпачынку. Пакой з ваннай, туалетам, з кухняй, з асобным уваходам каштуе 16-23 злотых, а пакой у адным з вядомых пансіянатаў — ад 25 да 38 зл. У апошнім можна карыстацца саунай, барам, дыскатэкай, бильярднай залай і аўтаматычнымі гульнямі. Пансіянаты прапануюць турыстам паездкі па ваколіцы, вогнішчы.

Вісла — месца, дзе чалавек адрываецца ад падляшскіх праблемаў. Здзіўляе яна сваёй прытульнасцю і прыхільнасцю да людзей. Каб добра з’есці, трэба выбрацца ў бацуўку, дзе падаюць рэгіянальныя стравы. У двюх ізбах стаяць драўляныя, вялікія сталы, на якіх ляжаць уручную гафтаваныя сурвэткі, лавы з дубовых дошак. На сценах развешаныя выразаныя ў дрэве фігуркі звяроў, малюнкi з выявамі дрывасекаў за

працай. У кутку ізбы стаіць вялікая гліняная печ, у якой заўсёды гарыць агонь. „Якубава бацуўка” прапануе квасніцу, жур, а да таго бульбяныя аладкі са „шпыркамі”, значыць, шкваркамі, або „ежу дрывасека” — бульбяную аладку дыяметрам у 25 см, зложаную напалову, з мясным соусам. Можна паспрабаваць і печанага барана, шлёнскія клёцкі, богарч, цыбульны суп, часночныя „рацухі”. Гаспадары прапануюць гарачае піва са спецыямі, якое папраўляе настрой, лечыць катар і грып і ўталяе смагу. Для больш патрабавальных прапануюць цёплую медавуху або гарбаты з ромам. Многія стравы змяшчаюць у сабе грыбы, ягады і арэхі. Абед з дэсертам можна з’есці ўжо за 28-32 зл.

Турысты едуць у горы не толькі есці. Вісла запрашае на турыстычныя шляхі, з якімі справяцца нават лыжнікі-пачаткоўцы. Варта прывітаць крышку ўвагі помнікам даўніны — XVII-вечным касцёлам, ратушы, музею рукадзелля.

Расслаўленая Адамам Малышам Вісла прапануе ў магазінах здымкі, паштоўкі, кашулькі, блогі і іншыя сувеніры з выявай свайго героя. Калі хто затушыць па гарадскім гомане, можна выбрацца ў Цешын — і той польскі, і той чэшскі. Пры дзяржаўнай граніцы можна пабачыць найстарэйшыя помнікі архітэктуры, напрыклад, Пястоўскую вежу са 121 крутой ступенькай і з якой распягваецца цудоўная панарама ваколіцы.

Вяртанне да цывілізацыі можа адбыцца на чэшскім баку за райой Ользай. Тут можна пакаштаваць „Зу-зу гада” — доўгага на 1 метр цукерка. Калі чалавек пачынае яго жаваль, складваецца ўражанне, што ў роце сядзіць якась гадзюка. Цукерак спачатку мае горкі і кіслы смак, але праз дзве хвіліны пачынае нагадваць смак мятнай жвачкі. У чэхаў можна купіць намнога таннейшы, чым у нас, алкаголь.

Падарожжа па Бэскідзе-Шлёнскім пасля турыстычнага сезона не каштуе многа. Адна асоба перажыве там тыдзень, улічваючы даезд з Беластока, за 400 зл. Варта падумаць, каб адпачываць не летам, а вясною або восенню. Тады за невялікія грошы і ў цішыні можна прыемна правесці свабодны ад працы час.

Паўліна ШАФРАН

40 гадоў электрасвятла і сучаснасці

Электрычным святлом людзі карыстаюцца больш за сто гадоў, але ў аддаленыя ад гарадоў беластоцкія вёскі электрыфікацыя завітала толькі 40 гадоў таму.

Яшчэ ў 50-я гады мінулага стагоддзя ў Нараўцы і наваколлі людзі вечарамі сядзелі пры цымяным святле газавых лямпаў, а на вуліцах панавала цемра. У 60-я гады ПНР выканала аграмадную працу — поўную электрыфікацыю краіны. Помню, што зімою 1961 г. электрычныя лямпачкі заззялі ў Нараўцы, а праз год электраток атрымалі ўсе большыя вёскі Нараўчанскай гміны. Прайшло яшчэ некалькі гадоў і святло паплыло да меншых вёсак, вёсчак і хутароў. За лінію электраперадач сяляне тады заплацілі. Кожны сярэдні гаспадар плаціў ратамі на працягу некалькі год 5 000 злотых. Была гэта немалая сума беднаму вясковому люду. Для параўнання літр звычайнай гарэлкай каштаваў тады 100 злотых. Ад старэйшых жыхароў можна было ў той час пачуць такія словы: „За пяць тысяч купіш столькі газу, што да канца жыцця не спаліш”.

Мелі яны нейкую асабістую рацыю, бо не так доўга выпала ім жыць пры электрычным святле. Але цешылася тады моладзь, якая чакала выгоднага сучаснага жыцця. Якраз электрыфікацыя прынесла ў вёску новы сучасны быт. Каб аблегчыць працу, сяляне сталі набываць электрарухавікі. У кожнай хаце з’явіліся радыёпрыёмнікі, а больш заможныя гаспадары прыдбалі тэлевізары, не ведаючы, што кожны вечар прыйдуць да іх глядзець тэлеперадачы бліжэйшыя і далейшыя сваякі і суседзі. Людзі моўчкі глядзелі тэлефільмы, не спявалі як раней, бо спяваў і іграў тэлевізар.

У 70-я гады народ пабагацеў і кожная сям’я палічыла гонарам мець уласнае „акно на свет”. Перасталі хадзіць на вячоркі да суседзяў, у кожнай хаце

блішчэў свой тэлевізар. Дарослыя і дзеці цэлымі вечарамі пасіўна глядзелі адзіную праграму, не прадбачваючы, што пасіўнасць прыносіць хваробы, якія назвалі „цывілізацыйнымі”. Сёння кожны член сям’і хоча глядзець свой любімы канал, кожнаму патрэбен асобны, абавязкова каляровы тэлевізар.

Без электрыфікацыі немагчыма была б механізацыя сельскай гаспадаркі. Тэхнічны прагрэс разам з механізацыяй выдатна аблегчылі працу вясцоўцаў, прынеслі людзям шмат свабоднага часу, вёска прыблізілася да горада. Сучасным сялянам цяжка ўявіць жыццё без электрычнага святла.

Калі адвячоркам па нейкай аварыі выключацца электраток, то невядома што рабіць, бо халадзільнік не працуе, вады ў кранах няма, тэлевізар не іграе, цемра ў хаце. Хочаш запаліць старую лямпу, а тут няма газу. Дрыжачымі рукамі запальваеш свечку і ўспамінаеш даўно мінулы час. А ў галаве б’ецца думка: „Калі ж электрыкі падключачаць святло?”

Мікалай ВАРАНЕЦКІ

Паспець перад рэферэнцыйным годам

У Гайнаўскім павеце гаспадары рэалізуюць жывёлагадоўчыя інвестыцыі. Гаспадар з Нарваўскай гміны, адзін з самых буйных пастаўшчыкоў малака ў Гайнаўскі малочны кааператыв, канчае будаваць абору на восемдзесят кароў. У ёй будзе пастаўлена камп’ютэрнае абсталяванне для нагляду за даеннем і кармленнем кароў. Іншыя гаспадары хочуць распачаць будову кароўнікаў на сама меней трыццаць кароў. Усе яны намагаюцца, каб у перыяд рэферэнцыйнага года (ад 1.04.2002 г. да 31.03.2003 г.) прадаць як найбольш малака, паколькі гэты паказчык будзе ў будучыні вызначаць велічыню гадавой малочнай вытворчасці ў гаспадарцы. Пасля ўступлення Польшчы ў Еў-

расаюз ад пастаўшчыкоў не будуць купляць больш малака, чым купілі ў рэферэнцыйным годзе.

За апошнія гады на Гайнаўшчыне пабольшала колькасць жывёлаводаў. Калі ў 1999 годзе было 20 пастаўшчыкоў, якія прадавалі ў год больш за 60 тысяч літраў малака, то ў 2000 годзе іх колькасць узрасла да 38. Зараз у Гайнаўскім павеце ад 122 гаспадароў забіраюць малако непасрэдна з панадворкаў. У мінулым годзе Малочнатаварны кааператыв купіў на Гайнаўшчыне ад 3 000 пастаўшчыкоў больш за 32 мільёны літраў малака. У першым паўгоддзі 2001 года колькасць прададзенага малака была яшчэ большай чым у аналагічным перыядзе 2000 года.

— У Гайнаўскім павеце сенажаці і пашы састаўляюць 40% ад агульнай колькасці ўгоддзяў. Гэта крыніца таннага корму для жывёлы на працягу ўсяго года. Нізкія паказчыкі жывёлы на 100 гектараў (18,3 кароў, 2,7 свінаматок і 6,6 аўцаматок) сведчаць аб магчымасці павелічэння прадукцыйных статкаў, — мяркуе Вера Гаўрылюк, інструктар Дарадчага сельскагаспадарчага асяродка ў Гайнаўцы.

Малочнатаварны акруговы кааператыв у Гайнаўцы найбольш малака купляе ў Чыжоўскай, Нарваўскай і Дубіцкай гмінах. У 34 месцах кааператыву два разы ў дзень бярэ схалоджанае малако. Апошнім часам папраўляецца якаснасць малака. Калі ў першым паўгоддзі кааператыву купляў 62% малака ў класе „экстра”, то ў другім паўгоддзі — 71% у гэтым жа класе.

— У гэтым годзе цэны малака застаюцца на такім самым узроўні як у мі-

нулым. Вытворчасць малака прыбытковая і кожны месяц дае наўныя грошы. Сялянам варта спяшацца з інвестыцыямі перад рэферэнцыйным годам. Пазней будзе магчымасць павялічыць прадукцыю малака толькі маладым гаспадарам. Іншым можна будзе адкупіць дазволы на прадукцыю ад другіх гаспадароў, — кажа інструктар па жывёлагадоўлі Вера Гаўрылюк. — Зараз прыбытковым стала свінагадоўля (плацяць каля 5 зл. за кілаграм свініны), але ў нас няма яшчэ вялікіх традыцыйных гаспадароў кормнікаў. На Гайнаўшчыне толькі пяць гаспадароў гадуецца больш за дваццаць свінаматок і адкормліваюць ад іх парасят.

У Гайнаўскім павеце ў апошніх гадах пачала развівацца конегадоўля для патрэб агратурызму і на экспарт. А ў Дубіцкай гміне адзін гаспадар гадуе афрыканскіх страусаў, якімі цікавіцца турысты.

Аляксей МАРОЗ

Людвіка Дзяржынская (Варшава, 1998 г.).

Пра Янку Лучыну пры нагодзе аднаго здымка

[1 ☞ працяг]

скі рух. Янкі Лучыны ўжо не было ў жывых, калі выйшла друкам кніжачка яго беларускіх вершаў „Вязанка” (Пецярбург 1903). Калі ўявіць, што Антон Нэканда-Трэпка быў тады ў Піцеры (канчаў Тэхналагічны інстытут) і дзейнічаў у выдавецкай суполцы „Загляне сонца і ў наша аконца”, то зусім рэальнай становіцца думка, што ўдзячны дзядзьку Антон дапамог яму — хаця пасля смерці — выдаць кніжачку беларускіх вершаў. Антон Нэканда-Трэпка, які вырас пад уплывам свайго дзядзькі Янкі Лучыны, не здрадзіў Беларусі ніколі, а за працу на яе карысць прыйшлося яму адпакутаваць у ссылцы і памерці ў Казахстане. Але гэта ўжо іншая гісторыя...

Спадарыня Людвіка Дзяржынская сказала таксама пра сям’ю Неслухоўскіх. Хаця ані бабулі яе не было ў жывых, ані

Янкі Лучыны, калі яна нарадзілася, з сям’ёй Неслухоўскіх сувязі падтрымоўваліся. Яе маці Ванда выйшла замуж за суддзю Адама Дзяржынскага і жылі яны ў мястэчку Тукум каля Рыгі. Прыезджалі пару разоў у Мінск, калі Людвіцы было 4 і 7 гадоў. Запамятала брата Янкі Лучыны, Генрыка Неслухоўскага, адваката, які вельмі любіў жанчын і ажаніўся з медсястрой. Памёр у Вільні. Другі брат Янкі Лучыны, Юльян, які быў інжынерам лесніком, жыў у Курску. Да яго падалася Людвіка з маці ў час першай сусветнай вайны. Тады Юльян меў жонку Ванду і двух сыноў. На Каляды 1917 г. у хату прыбегла служанка Юльяна з крыкам: „Забілі нашага пана!” А быў гэта час рэвалюцыі. З сям’і Неслухоўскіх выводзіўся таксама віленскі ваявода Уладыслаў Рачкевіч.

Лена Глагоўская

Айчына і я

Васіль ПЕТРУЧУК

У тым, што я тут хачу сказаць, не буду гаварыць ад імя ўсіх нашых грамадзян. Буду гаварыць толькі аб адносінах Польшчы-мачыхі да мяне, хаця ўсім вядома, як жылося і іншым нашым людзям за славуце санацыі, бо яе назваць мачыхай і то дрэннай, я маю поўнае права, вінуючы польскі ўрад, а не польскі народ за сваю пад ім долю.

Я нарадзіўся ў жніўні 1926 года, калі ўжо Польшча была незалежнай і суверэннай, пару месяцаў пасля „дэмакратычнага” мяцяжу Язэпа Пілсудскага. Не буду дакучаць сваімі апавяданнямі як я мучыўся, асірацеўшы ў паўтара года, бо многія тады не лепш жылі за мяне. Людзі радзіліся, узрасталі, калі ім удалося якасьці і выжыць, маючы, як і я, жалезнае здароўе, гадуючы вошай, каўтуны, ходзячы боса, у сарочках ад сонца, а не ад холаду, не ведаючы смаку цукру і заўсёды галодныя вырашальнага добра: хлеба.

Але я з усіх сваіх равеснікаў быў пакрыўджаны найбольш, нават з сённяшняга пункту гледжання, бо не меў мамы. Ніхто мною не цікавіўся. Нікому я не быў патрэбны нават здаровы. Калі я енчыў ад нарываў на пятках, або ад болю жывата, адкуль пасля вылазілі бізуны — чарвякі, ці не ведаў куды ўлезці ад болю зуба, то бадай рабіў так „артыстычна”, што бацькі гэта бачыўшы (часам, бо ж не бачылі, што са мною рабілася ў полі) рагаталі да слёз і аж сядалі ў пясок ад смеху. Апрача таго і самі не ашчаджалі мяне кожнага дня. Часамі аж да крыві, або апухліны. А ў школу не пусцілі ніводнага дня, „бо і так пысаром нэ будэш ты, баструку”, — крычала мачыха, калі я прасіўся пайсці з сябрамі вучыцца хача раз у тыдзень.

І вось, у такой сітуацыі не памог мне ні святар, ні маці хросная, ні паліцыя, ні дзядуля з бабуляй, ні, таксама, дабрачынная арганізацыя. Не мог я на нікога

спадзявацца, а аб гуманітарных арганізацыях, якія маглі б мне даць лахман або кусок хлеба — я не ведаў. Хаця я ўпэўнены, што каб нават аб іх ведаў, то і так не пайшоў бы іх прасіць, як ніколі не прасіў у нікога есці. Калі нават па вайне раздавалі гуманітарную дапамогу УНРРА, то і тады я нават шкарпэткі не папрасіў, і не дастаў з чыйсьці ласкі.

Так я сабе „жыў-пражываў” нікога не цікавіўшы, пакуль не трэба было рэгістравацца ў РКУ Народнае Польшчы на будучага абаронцу „свайёй айчыны” — гарматныя мяса на выпадак нейкага канфлікту. Па загадзе ўлад солтыс прынёс мне павестку і цвёрда загадаў у вызначаны дзень і гадзіну явіцца ў бэльскі ваенкамат — РКУ. А на адвароце павесткі — павучэнні-пагрозы аб тым, што будзе з тымі, хто адмовіцца ад рэгістрацыі.

Айчына павінна жа найперш паклапаціцца, каб яе сын меў хлеб і вопратку ды адукацыю. Праўда, пакуль што да чаго, то я яшчэ не ведаў, якая гэта айчына будзе прызываць мяне ў армію. Але старэйшыя мае землякі і маса радавітых палякаў таксама не былі адукаванымі, толькі беспрацоўнымі жабракамі, лазіўшымі ад вёскі да вёскі, просячы ў бедных сялян кавалка хлеба і начлегу пад дахам. А калі Гітлер навязаў Польшчы вайну дык урад капіталістычнай Польшчы нарабіў гевалту, што айчына ў небяспецы і трэба яе бараніць, ды найперш даваць грошы на закуп зброі, бо прызначаныя на яе даходы з падаткаў буржуі прапілі ў раскошных замежных рэстаранах і прайгралі ў рулетках. А іменна з заклікамі, падмацаванымі пустымі фразамі, што Польшча моцная, самкнутая і гатовая, урад звяртаўся да тых, якія дагэтуль зваліся хамамі і былі ім непатрэбным смеццем. Пасля сам драпануў па-за межы, а хамы і розныя чубарыкі асталіся на палях баёў і коль [працяг ☞ 9]

Лепэрызацыя набліжаецца

У выніку апошніх парламенцкіх выбараў у Сейме РП больш за дваццаць працэнтаў пасольскіх месц занялі прадстаўнікі партыі, якія адкідаюць створаны пасля 1989 г. фундаменты рыначнай гаспадаркі. Самаабарона і Ліга польскіх сем’яў адкрыта заклікаюць парваць з ліберальнай эканамічнай палітыкай і спыніць працэс інтэграцыі з Еўрапейскім Саюзам. Карупцыя і грабеж публічнай маёмасці ў мінулых гадах палітычнымі элітамі і рознымі самаўрадавымі дзеячамі паспрыялі заіснаванню радыкальных нацыяналістычных і папулісцкіх групавых, адкідаючых увесь юрыдычны парадак у краіне. Грамадзяне, неміласэрна рабаваныя ўсялякімі падаткамі ўлічанымі ў цану тавараў, тэлефонных паслуг, рахункаў за электраэнергію, газ, ацяпленне, сталі адначасова сведкамі ўзнікнення гіганцкіх прыватных фінансавых імперый. Таму сталі разглядацца за тымі палітыкамі, якія амаль пальцам паказваюць вінаватых у масавым беспрацоўі, фінансавым правале краіны, абяцаюць вярнуць справядлівасць простымі метадамі — пасадзіць аферыстаў і зладзеяў за краты, аднавіць прадукцыю ў фабрыках закрытых у выніку банкруцтва выкліканага прайгранай канкурэнцыяй з еўрасаюзным капіталам. Прадстаўнікі Самаабароны і Лігі польскіх сем’яў

пераконваюць палякаў амаль такімі ж аргументамі, якімі ў свой час карыстаўся Аляксандр Лукашэнка падчас змагання за ўладу ў Беларусі.

Сітуацыя ў публічных фінансах склалася такая драматычная, што эсэльдоўскі ўрад вымушаны выцягваць ад грамадзян дадатковыя грошы, карыстаючыся ўсялякімі, не зусім апраўданымі метадамі. Фіскалізм дасягае ўжо межаў абсурду. Неўзабаве, як у час панавання расійскага імператара Пятра I, трэба будзе плаціць падаткі за бараду, ці колькасць акон у хаце. Калі на сусветных біржах цана нафты панізілася амаль на 40 працэнтаў, у нас бензін паданнеў толькі на 7 працэнтаў. Павышаючы цану бензіну ўлады заўсёды аргументавалі, што ўзрастае яна таму, што даражэюць сыравіна і долар. У апошніх тыднях упала цана і нафты, і долара, а за бензін мы плацім па-старому. Далей багацеюць толькі мясцовыя шэйхі, гандлюючыя бензінам і звязаныя з палітыкай, якіх партыйныя калегі паставілі прэзэсамі манапалісцкіх фірмаў. Змена партый пры ўладзе не памяняла сістэму, а толькі людзей у крэслах. Ліквідацыя агенцтваў, планаваная лідэрамі СЛД, на практыцы будзе абмяжоўвацца толькі да малаважных сяброўскіх суполак, створаных салідарнікамі, калі яны былі пры ўладзе. Найбольш каш-

тоўныя для бюджэту агенцтвы астануцца някранутымі, таму што патрабуюць іх лідэры так СЛД, як кааліцыйнае ПСЛ, каб запойніць партыйную касу і кампенсаваць прыватны бюджэт дзеячаў за іх адданасць. Чатыры папярэднія гады даілі грамадзян за іх пасрэднацтвам посталідарніцкія эліты.

Такі стан выдатна спрыяе ўсялякім дэмагогам тыпу Анджэя Лепэра, Зыгмунта Вжодака ці Антонія Мацярэвіча. Ім няшмат трэба рабіць, а толькі пры кожнай нагодзе паўтараць пра не сумленнасць кіруючых краінай палітыкаў. Іх голасу ніхто можа і не пачуў бы, калі б усё ішло ў добрым напрамку, заможнасць грамадзян узрастала, гаспадарка раскручвалася. Але ўсё паказвае, што ў найбліжэйшы час будзе яшчэ горш. На такіх настройах, якія цяпер дамінуюць у Польшчы, вырасталі ўсялякія дыктатуры. Дарогай дэмакратычных выбараў да ўлады прыйшоў так італьянскі дыктатар Бэніта Мусаліні, як і нямецкі фюрэр Адольф Гітлер. Дыктатура ў такой радыкальнай форме Польшчы напэўна не пагражае, але нешта накшталт лукашызму цалкам рэальнае. Ужо цяпер, паводле сацыялагічных апытанняў, большасць палякаў не хоча, каб іх краіна стала членам Еўрасаюза. Гэта не толькі пратэст супраць дамінуючай там ліберальнай гас-

падаркі, але таксама ліберальнай філасофіі жыцця.

Адхіленне ад пасады віцэ-маршалка Сейма Анджэя Лепэра напэўна не паменшыць колькасці яго прыхільнікаў, а наадварот, пакрыўджаны люд будзе бачыць у ім свайго лідэра. Калі б яшчэ пасадзілі яго ў турму за абразу вядомых палітыкаў, гэта толькі паспрыяла б папулярнасці лідэра Самаабароны. Прабываючы на свабодзе, знойдзе шмат спосабаў, каб прыцягнуць да сябе ўвагу. Яго палітычныя акцыі будуць узростаць прапарцыянальна да пагоршваючайся матэрыяльнай сітуацыі палякаў. Але аб тым, што Лепэр не мае ніякіх рэцэптаў, каб адмяніць фінансавы крызіс, ніхто з яго прыхільнікаў яшчэ не ведае. Затое шмат лакальных авантурыстаў і няўдачнікаў шукае для сябе кар’еры ў радах Самаабароны. Усё паказвае, што падчас самаўрадавых выбараў 2002 г. партыя Лепэра яшчэ больш выразна адзначыць сваю прысутнасць у палітыцы, чым падчас сёлетніх парламенцкіх. Хаця цяжка сабе цяпер гэта ўявіць, але некаторыя, і пакуль што толькі жартам, гавораць пра наступнага прэзідэнта Польшчы, паказваюць на лідэра Самаабароны. Сітуацыя развіваецца ў такім напрамку, які спрыяе разважанням пра палітыку, з удзелам Лепэра, не толькі ў катэгорыях жартаў. А смяіцца сапраўды няма з чаго, таму што ўжо сёння лепэрызацыя публічнага жыцця мае некалькі мільёнаў прыхільнікаў.

Яўген Мірановіч

У Лонданскай бібліятэцы

Дык вось добры лёс кінуў мяне ў бок беларускага асяроддзя ў Лондане.

22 лістапада ўпершыню апынуўся ў Англіі і, зразумела, у Беларускай бібліятэцы імя Ф. Скарыны. Тутака вельмі сардэчна прыняў мяне айцец Аляксандр Надсан, чалавек-установа. Змучанага падарожжам са Швейцарыі госьця акружыў чулівай апекай. Такі час мінае маланкава... Кожная гадзіна нясе з сабою штосьці каштоўнае, новае. Зараз рыхтуюся да азнаямлення з багатым кнігасховішчам, з засіллем часопісаў, а вока цешыць... „Ніва”, якую мясцовыя беларусы вельмі цэняць.

Бібліятэка эмануе традыцыйй крывіцкага племені, узбагачае духоўна! Гартаю старонкі розных выданняў, час ад часу натрапляю і на справы маёй этнічнай групы — татараў у Беларусі, Літве, Польшчы. Нічога дзіўнага, што цікаўлюся ёю і надалей рыхтуючыся да падсумавання жыццёвага шляху ў выглядзе кнігі („Адным жыццём замала”).

Кожная раніца ў Айцоў Марыянаў пачынаецца малітвамі ў малой святыні. Я ж малюся як мусульманін, паўтараючы словы аль-Фаціхі з першай суры (раздзела) Карана. Малітвы вернікаў розных рэлігій — гэта самая сэрцавіна экуменізму! Дык разам хвалім Усявышняга, адзінага адрасата нашых узлётаў душы. А вядзе набажэнства пачэсны айцец Аляксандр.

Дзякуючы Яго дабраце быў я ўжо ў Беларускім музеі. Не абмінуў і манускрыптаў беларускіх мусульманаў; айцец Аляксандр вывучае іх, мае працы, у якіх можам пазнаёміцца з гучаннем беларускай мовы перададзенай арабскай графікай. Тэксты, зразумела, рэлігійныя; шматлікія з іх таксама навучальнага характару. Айцец Аляксандр чытае мне

паасобныя фрагменты, уводзіць у свет ісламу. Назаўсёды застануцца ў памяці гэтыя хвіліны, ілюструючыя сіваю мінуўшчыну, калі мае адзінаверцы, скажам, з Меншчыны ці Навагрудчыны дзялілі з хрысціянамі той жа лёс.

Тутака рукапісы выдатных творцаў, сярод якіх класікі, Якуб Колас і Янка Купала, слущкія паясы, старэнькія прылады сялянскага ўжытку, рукадзельныя дываны — усяго я не ў змозе вылічваць.

А бачыў ужо кнігі вучоных шэрагу еўрапейскіх краін на арыгінальных мовах, што сведчыць як гісторыя і культура беларускай нацыі ўсцяж выклікае зацікаўленасць. З цэлага свету госьцяў у Скарынінскай бібліятэцы даследчыкі, каб узбагачацца ведамі.

Вось з выпадку трыццацігоддзя гэтай установы ў днях 29-30 верасня 2001 года адбылася міжнародная канферэнцыя „Роля беларускай дыяспары ў захаванні і развіцці беларускай культуры”.

Давялося шчасліва пагаварыць з маладымі беларусамі з радзімы — семінарыстамі, будучымі святарамі. Іх разумовыя даляглыды, глыбокая духоўнасць, камунікатыўнасць запалонілі мяне.

А пачэсны айцец Аляксандр Надсан сваімі апякунчымі крыламі атуляе ўсіх і ўсё. Нягледзячы на напружаны распадак дня шмат часу і мне прысвяціў. Ніколі не знайду слоў, у якіх мог бы выказаць вялікую ўдзячнасць.

Неўзабаве пакідаю гэтае дарагое мне месца, накіроўваюся ў Вільню і Коўна.

Гэтай жа аль-Фаціхай, прашу Тварца, каб сцярог каштоўны астравок беларушчыны ў заходнім свеце, які неацэнныя вартасці роднай традыцыі перадае будучыні.

Мацей-Муса КАНАПАЦКІ

Заканспіраваная сустрэча

Удзел беларускіх суполак у аглядзе культурных дасягненняў нацыянальных меншасцей „Супольнасць у культуры”, сарганізаваным у Варшаве пад ганаровым патранатам прэзідэнта А. Кваснеўскага 20-24 лістапада г.г., можна было б назваць незаўважальным, каб не спатканне з Віктарам Шведам.

Праўда, у праграме на 24 лістапада прадбачваўся канцэрт з удзелам ананімнага спявачага беларускага ансамбля, хаця калектывы іншых меншасцей названыя былі канкрэтнымі (уласнымі) імёнамі. Шмат якія гурты прыкладалі да праграмы запрашэнні на свае імпрэзы.

З запісанай у праграме інфармацыі аб аўтарскім спатканні з Віктарам Шведам (22 лістапада г.г. а 9⁰⁰ гадзіне; пачалося а 10⁰⁰) нічога не згадвалася аб яе камеральным характары, абмежаваным групай 9-гадовых школьнікаў. Незалежна ад таго і так ніхто, апроча прыведзеных настаўнікамі дзяцей і аўтарам гэтых заўваг, не паявіўся ў месцы імпрэзы — у адной з лакальных бібліятэк Урсуса — прамысловага прыгарада Варшавы. Імправізацыя Тэрэсы Занеўскай безумоўна дасягнула прадбачаную арганізатарамі мэту. Пані Занеўская без цяжкасці дапасавала свой прафесарскі стыль да зразумелай дзеткам гутаркі і наладзіла партнёрства з юнай аўдыторыяй. Дзеці з заангажаваннем адносіліся да заўваг прафесар Занеўскай на тэму чытаных аўтарам вершаў, дзяліліся з ёю сваімі спасцярогамі, ахвотна прыпаміналі вядомыя ім вершы В. Шведа

і польскіх аўтараў пішучых для дзяцей, а нават прабавалі іх дэкламаваць. З павагай дзеці ўспрымалі заўвагі наконт розніцы між гутарковай і літаратурнай мовамі, асабліва ў паэтычных творах. Пытанні дзяцей і іх выказванні сведчаць аб ведах пра Беларусь без параўнання большых ад тых, якія засвоілі ў дзяцінстве іх бацькі. Пад уплывам сустрэчы, веды пра беларускую культуру сярод дзяцей пашырацца.

З прыемнасцю трэба падкрэсліць сарганізаванне ўкраінскага літаратурнага вечара ў сядзібе Цэнтра славянскай кніжкі і прэсы ў Варшаве (вул. Гагарына, 15). У гонар кіраўніцтва ўкраінскай меншасці павінна быць запісана і лакалізаванне іншага культурнага мерапрыемства таксама ў цэнтры горада — у галоўным адзеле Нацыянальнай бібліятэкі. Абодва мерапрыемствы адбыліся ў аптымальным часе дня — а 18 гадзіне.

Не адмаўляючы значэння сустрэчы з Віктарам Шведам, міжволі насюваецца відавочная розніца між дасягненнямі кіраўніцтва братняй нам украінскай меншасці ў галіне прэстыжнага месца і часу для сваіх багатых культурных мерапрыемстваў і ўмовамі прызначанымі беларускаму — адзінаму канкрэтнаму названаму праграмай — прадстаўніку культуры — Віктару Шведу, заканспіраванаму на перыферыі горада, у месцы і часе (9 гадзіна раніцы) недаступных шырэйшаму кругу зацікаўленых.

Я. Ж.

З 1994 года гайнаўскія вучні вучацца ў прыгожым школьным будынку, распаложаным па вуліцы Новаваршаўскай.

Навучанне ў адным класе

У Пачатковай школе н-р 6 і Гімназіі н-р 2 у Гайнаўцы, якія працуюць у тых самых будынках, вучацца 887 вучняў, а на заняткі беларускай мовы ходзіць 145 асоб. З другога па шосты класы пачатковай школы і ў гімназіі заняткі па беларускай мове арганізуюцца ў групах, створаных з вучняў розных класаў. Бацькоў, якія сёлета запісвалі сваіх дзяцей у першыя класы Пачатковай школы н-р 6, інфармавалі, што заняткі па беларускай мове будуць адбывацца ў I „а” класе. На 28 вучняў гэтага класа 23 ходзіць на заняткі беларускай мовы.

— Увялі мы навучанне беларускай мовы ў адным класе, каб палепшыць арганізацыю навучання ў школе. У старэйшых класах па арганізацыйных прычынах заняткі беларускай мовы вядуцца на першых або на апошніх уроках, бо вучацца там вучні розных класаў, — кажа Ірэна Кулачэўская, дырэктар Пачатковай школы н-р 6 і Гімназіі н-р 2. — Шукаем таксама спосабаў заахвочвання дзяцей да вывучання роднай мовы і таму ўвялі навучанне ў адным класе. Хочам, каб у будучыні бацькі ведалі, што навучанне беларускай мовы пачынацца будзе з першага класа і працягвацца да заканчэння школы. Калі б было больш ахвотных да беларускай мовы, чым вучняў у адным класе, то будзем арганізаваць навучанне роднай мовы і ў дадатковай групе. У гэтым годзе некаторыя бацькі хацелі, каб іх дзяцей вучыла настаўніца I „а” класа Іаланта Ставаш, але не хацелі беларускай мовы і таму не ўсе вучні пайшлі на заняткі. Бацькі гэтага класа выступілі да мяне з прашэннем, каб у першым класе паменшыць навучанне беларускай мовы з трох да дзвюх гадзін у тыдзень і я, з дазволу гарадскіх улад, зрабіла гэта. У старэйшых класах будзе ўжо нармальна, па тры гадзіны ў тыдзень.

Вучоба ў Пачатковай школе н-р 6 пачалася ў 1994 годзе, калі ў карыстанне была здадзена частка школьных будынкаў. У 1996 годзе была закончана пабудова дыдактычных будынкаў, а ў 1997 годзе — здалі ў карыстанне гімнастычную залу і школе прысвоена было імя Генрыка Сянкевіча. У 1999 годзе ў будынку Пачатковай школы н-р 6 была адкрыта Гімназія н-р 2. Зараз у школе на гарадскія сродкі будуецца прыгожая агароджа і калі гэтых сродкаў хопіць, школьныя ўлады хочуць перарабіць святліцу на сталовую, у якую давозіліся б гатовыя абеды. Цяпер у школе добрыя ўмовы навучання. Дзеці і моладзь

могуць карыстацца прыгожымі заламі і двума камп’ютэрнымі кабінетамі з доступам да Інтэрнэту. Вучні пачатковай школы і гімназіі вучацца ў тых самых будынках, у школе адна бухгалтэрыя, адміністрацыя і адзін дырэктар, які быў выбраны ў выніку конкурсу. У абедзвюх школах працуе 58 настаўнікаў.

— Упраўленне пачатковай школай і гімназіяй, як адной школай, выгоднае з фінансавага боку, але не ведаю, ці доўга будзе згода на такі юрыдычны статус, — інфармуе дырэктар Ірэна Кулачэўская.

Пачатковая школа і гімназія маюць поспехі ў прадметных конкурсах па польскай мове, хіміі і матэматыцы. У школе арганізуюцца раённыя агляды дэкламатарскага конкурсу „Роднае слова”, у якіх часта перамагаюць вучні са школы н-р 6 у Гайнаўцы. У гэтым годзе Бася Каліноўская заняла першае месца ў раённым і цэнтральным этапах „Роднага слова”, Паўліна Ігнацюк другое, а Аня Грыгарук — трэцяе месца на раённым этапе. Бася Каліноўская была другой ў Конкурсе беларускай гавэндзі, арганізаваным у Гайнаўскім белліцэі, а ў Конкурсе беларускай песні, арганізаваным вучнямі пачатковых школ у Нараўцы, першае месца занялі вучні Пачатковай школы н-р 6 у Гайнаўцы, якіх рыхтавалі настаўніцы Ева Галашэвіч і Людміла Грыгарук.

Заняткі беларускай мовы ў гайнаўскай „шасцёрцы” вядзе Людміла Грыгарук, а ў чацвёртым класе замяняе яе Агнешка Германовіч — настаўніца замежных моў.

— У першым класе вяду я заняткі без падручнікаў. Вучу іх беларускіх вершыкаў, песень, дражнілак, расказваю беларускія казкі і многа гуляем. Хачу, каб вучні пазнаёміліся з як найбольшай колькасцю слоў, — заяўляе Людміла Грыгарук. — Да беларускай мовы ў старэйшых класах пачатковай школы ёсць новыя падручнікі, але няма іх яшчэ для старэйшых класаў гімназіі. Вучні ахвотна прыходзяць на заняткі беларускай мовы, але трэба іх увесць час заахвочваць да нестандартнай працы. Вяду заняткі ў групах, арганізую адкрытыя ўрокі, расказваю казкі і глядзім фільмы для дзяцей на беларускай мове. Даўней хадзілі мы ў Беларускі музей у Гайнаўцы, а нядаўна прыносіла я фатаграфіі з маёй паездкі з іншымі настаўнікамі ў Беларусь. Сярод вучняў таксама ёсць ахвотныя паехаць у Беларусь.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Зорка

старонка для дзяцей

Журналісты „Пад Акацыяй”

XX Сустрэчы „Зоркі” пачаліся ў Нарве 28 лістапада і працягваліся да 2 снежня 2001 года. Журналістыкі курсы праходзілі ў гасцініцы „Пад Акацыяй”. Прыехалі сюды карэспандэнты з многіх школ: Бельска-Падляйскага, Орлі, Гайнаўкі, Дубін, Беластока, Чыжоў. Разам працавала 35 асоб, у іх ліку 10 гімназістаў і вучняў Пачатковай школы ў Нарве. Удзельнікі працавалі ў трох рэдакцыях: „Нарвавіку” пад кіраўніцтвам Міхала Сцепанюка, „Моцы Нарвы”, якую апекавалася Патрыцыя Кос і „Томкавых дзетках” — галоўны рэдактар Тамаш Суліма. У выніку ўзнікла шмат публікацый пра жыццё Нарвы і саміх удзельнікаў Сустрэч. Маладых журналістаў наведлі: галоўны рэдактар „Нівы” Віталь Луба, Юры Ляшчынскі з Радыё Беласток — перадача „Пад знакам Пагоні”, Міхась Андрасюк і Лукаш Сцепанюк з Радыё „Рацыя”, прафесар Яўген Мірановіч і рэдактар літстаронкі ў „Ніве” Міраслава Лукаша.

У мастацкай частцы Сустрэч удзельнікі знаёміліся з калядным абрадам. Пад кірункам Тодара Кашкурэвіча і Дарафея Фіёніка сустрэчане знаёміліся з каляднымі рэквізітамі і старымі падляшкімі калядкамі. Наступныя Сустрэчы „Зоркі” таксама ў Нарве — многія карэспандэнты і сябры збіраюцца сюды калядаваць.

Нашым спонсарам было Міністэрства культуры і нацыянальнай спадчыны.

Ганна КАНДРАЦЮК

Удзельнікі XX Сустрэч „Зоркі”, Нарва 28.11 — 02.12.2001 г.

„XX гадоў” Сустрэч „Зоркі”

3 рэдактар Ганнай КАНДРАЦЮК, сустваральніцай Сустрэч „Зоркі”, гутарыць Пятрусь СЦЕПАНИЮК.

— Можна сказаць, што Вы — маці Сустрэч. Вы іх прыдумалі, арганізавалі і надалей ствараеце. Што можаце сказаць пра іх, што змянілася на працягу шасці гадоў, як ацэньваеце апошнія?

— Вось за шэсць, або, як многія жартуюць — за дваццаць гадоў Сустрэч „Зоркі”, я разам з вамі, маладымі сябрамі, апекунамі, перажылі шмат добрага. Многаму мы навучыліся. Перш за ўсё, вучыліся пісаць: інфармацыі, фельетоны, рэпартажы, рэцэнзіі, браць інтэрв’ю. Наш плён вырастаў і спеў гадамі, і ён, думаю, цешыў чытачоў „Зоркі”. Але не толькі... Мы стварылі круг сяброў, якія любяць беларускую мову, якія хочуць пісаць і чытаць па-беларуску.

Сустрэчы былі разнавідныя: мастацкія, тэатральныя, краязнаўчыя, этнаграфічныя, літаратурныя, гіста-

рычныя, экалагічныя, міжнацыянальныя. Але заўсёды найважнейшай справай была навука пісання. Гэта цяжкая праца, яе дацэньваем з цягам часу. Сёння, калі мы заглянем у архіў „Нівы”, пабачым там усю нашу гісторыю — дваццаць выпускаў Сустрэч „Зоркі”. Яе запісалі самі ўдзельнікі. Думаю, што гэта ўнікальная з’ява ў нашым беларуска-беластоцкім руху. Мы пісалі пра факты, але і пра атмасферу на Сустрэчах, пра здарэнні — тыя афіцыйныя і не... Часта ў вашых тэкстах і спектаклях апырэджваўся наш час.

— Якія Сустрэчы лічыце найлепшымі?

— Думаю, што добра, калі кожны чарговы лічым найлепшымі. Так было да гэтай пары. Сённяшня таксама фэйныя. Яны добра пачаліся. Справа ў тым, каб кожны выпуск асабліва запамятаўся.

Вельмі мне падабаліся XIV Сустрэчы, калі мы вандравалі па Белавежскай пушчы. Тады мы вучыліся пісаць фельетон. З таго часу па-

чаліся ў нас бліскучыя тэксты, напрыклад „Элегантная дзівачка” Жанэты Ролі або „Астануса мастаком” Міхала Сцепанюка. Бачу, што па сённяшні дзень гэты жанр у нас найважнейшы. Многія, хаця не былі ніколі на Сустрэчах, пішуць пад вашым уплывам — і ў тым справа!

Вяртаючыся да XIV Сустрэч „Зоркі” — мы тады вандравалі праз пушчанскія нетры, збіралі грыбы, міналі курганы, падмацоўваліся ў г.зв. месцах моцы. Гэта для мяне такая сімвалічная дарога, праз якую прайшлі нашы Сустрэчы. І трэба сказаць — мы мелі многа-многа шчасця. Заўсёды нам нехта дапамагаў, часам зусім незнаёмыя людзі. Заўсёды, лічу гэта найважнейшым, мая ідэя мела падтрымку ў рэдакцыі.

— Дзе зараз найстарэйшыя выпускнікі і што яны робяць?

— Тамаш Саевіч зараз журналіст Польшкага радыё, ён супрацоўнічае з II, III і V праграмай, нейкі час працаваў у беластоцкай рэдакцыі

Радыё „Рацыя”. Аня Садоўская, студэнтка першага курса філфака, піша ў „Ніву”. У „Ніву” з поспехам піша Міхал Сцепанюк. Амаль усе мае карэспандэнты рэдагуюць школьныя газеты, часам пішуць у гмінную прэсу. Рэдакцыя „Бельскага гасцінца” — гэта, па сутнасці, усе сустрэчнікі. Маём многа студэнтаў на разнастайных напрамках у Польшчы і Беларусі. Аднак асноўнай групай моладзі, вакол якіх накручваліся Сустрэчы, і якім найбольш яны прынеслі карысці, гэта сённяшня вучні трэціх класаў ліцэяў. Яны стварылі кабарэ „Куль”, Клуб польска-беларускіх спраў у бельскім белліцэ, рэдагуюць згаданы ўжо „Бельскі гасцінец”. Сёння нашы выхаванкі — Міхал Сцепанюк, Патрыцыя Кос, Тамаш Суліма — вядуць на Сустрэчах газеты, і, хачу гэта адзначыць, робяць гэта добра.

— Што ўдзельнікі вынеслі з Сустрэч?

— Пра гэта трэба запытаць іх са-

Каляднікі пад кірункам Веры Акачук з Самаўрадавага прадиколля н-р 1 на аглядзе ў 2000 годзе.

У Гарадскі агляд калядак

— Запрашаем усіх ахвотных на V Гарадскі агляд праваслаўных калядак, які адбудзецца ў дзевяць гадзін раніцы 9 студзеня 2002 года ў Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы, — сказаў дырэктар белліцэя Яўген Сачко. — У нас Ражджаство Хрыстова святкуюць тры дні, а ў школе вольныя ад вучобы толькі два дні. На трэці дзень святаў частка вучняў прыходзіла ў школу, а частка заставалася дома і таму вырашылі мы ў гэты дзень арганізаваць агляд. Нічога дрэннага, калі і старэйшыя людзі ў гэты дзень не пойдучы на працу, а прыйдучы паслухаць праваслаўныя калядкі.

У аглядзе могуць удзельнічаць групы каляднікоў прынамсі з сямі асоб. Выступаць будуць яны ў пяці катэгорыях: дашкольнікаў, малодшых школьнікаў (I-III класы), старэйшых школьнікаў (IV-VI класы), гімназій і сярэдніх школ. Заяўкі трэба дасылаць у сакратарыят Комплексу школ з дадатковай вучобай беларускай мовы ў Гайнаўцы, вул. Пілсудскага 3, да 21 снежня 2001 года. Калядуючыя групы павінны пад-

рыхтаваць дзве калядкі (час выканання да 10 мінут; арганізатары могуць папрасіць выканаць толькі адну калядку). Пажадана, каб прынамсі адна калядка выконвалася на літаратурнай беларускай мове.

Суарганізатарамі агляду з’яўляюцца Гайнаўскі дом культуры і праваслаўныя прыходы Гайнаўкі. Выканаўцаў ацэніць камісія, якая асабліваю ўвагу звяртаць будзе на музыкальнасць і вакальныя магчымасці выканаўцаў, падбор рэпертуару, інтэрпрэтацыю калядак, мастацкі выгляд калядоўшчыкаў (рэквізіты) і культуру выканання.

Раней суарганізатарам мерапрыемства быў Гайнаўскі аддзел БГКТ, але ў гэтым годзе гарадская структура перастала існаваць. Галоўныя мэты агляду — пашырэнне ідэі калядавання сярод дзяцей і моладзі, паказанне шырайшай публіцы цікавых калядак і распаўсюджванне беларускіх традыцый. У 1998 годзе калядавала 185, а ў 2001 годзе ўжо 340 асоб.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Якія мы людзі

Лазенка

Ізноў рызыкую, што нехта прачытаў і здгадаўся, ну, і больш мяне ў сваю хату не запрасіць. Але што зрабіць, калі аж карціць, каб сказаць: людзі, яшчэ крыху часу да свят засталася, мо хоць штосьці паспеець зрабіць! Няхай прынамсі святы стануць для вас маторам, рухавіком, каб упарадкаваць сваё асяроддзе, сваё жыллё.

А я ўсяго толькі пра лазенку, туалет. Нібы пра справу дэмакратыю, бо, вядома, як у нас бывае. У кожным пакоі вось дываны на падлозе, часта пакрытыя нейлонам, каб не запыліліся. Мэбля найлепшая, з супер-крамаў, а вось у туалете — хлёў. І як, здаецца, мышца ў той лазенцы...

Адзін знаёмы майстар на ўсе рукі сказаў мне калісьці: зайду я ў кватэру да чалавека, гляну, як у яго ў туалете, і ўжо ведаю, хто ён.

Ну, можна яшчэ зрабіць скідку, калі гэты чалавек — паэтка ці нейкая іншая літаратарка. Тады яшчэ ракавіну ў яе, чорную, як задымлены саган, хаця ад роду яна была белая, можна палічыць як

нейкае паэтычнае ўвасабленне ці капрыз: маўляў, а што там, я створана для вышэйшых мэт. Пальчыкі мае — дзеля пісання вершаў, а не шаравання ракавін.

Калі мая сястра з сям’ёй вымушана была кудысьці падзецца, бо зносілі яе дом, а кватэру мелі яны атрымаць даслоўна праз месяц, сардэчныя сябры запрасілі іх на гэты час у свой дом. Яны запрашэнне прынялі з радасцю, і так, як іх цёпла запрашалі, з цеплынёй аднеслася яна да іхняга дома. Перш за ўсё ўзялася за ўборку і пашаравала ракавіну, памыла халадзільнік, а таксама кафелькі над ракавінай.

У гэтай сяброўкі гаспадарчымі справамі займаўся муж. Калі яна прыйшла з працы, ёй бліснула ў вочы перш за ўсё тая ракавіна. Яна проста так і запыталася: „А што, ракавіну памянjalі?!” У сястры заняло дух, не ведала яна, што і гаварыць тут.

І вось вазьмі ты і будзь разумны. Прыехалі ў госці на свята да людзей. Відаць тут дастатак. Усё — „ціп-топ”, здаецца. На кухні — мэбля адмысловая, зробленая па заказе. Тэлевізар у кожным пакоі. Канапы — са скуру, найда-ражэйшыя. А во і лазенка з кафелькамі і ваннай.

На партэры — адна лазенка, а на вер-

Вачыма паляка

Яшчэ не пара

Здаецца, калі памяць мяне яшчэ не падводзіць, апошняя беларуская п’еса на дошках Драматычнага тэатра імя Аляксандра Вянгеркі была пастаўлена блізка дваццаць гадоў таму. Быў гэта „Парог” Аляксея Дударава ў дэбютанцкай рэжысуры Мір’ям Александровіч-Краска. Гэтая драма паявілася на тэатральных афішах Беластока за дырэктарства бацькі маладзенькай у той час рэжысёркі — Тадэвуша Александровіча. У той перыяд, незалежна ад панурасці часу, Вянгерка перажываў надзвычайны росквіт. Мір’ям якраз кончыла рэжысёрскае аддзяленне ў Кіеве (тады СССР). Можа, адтуль у яе зацікаўленне Дударавым. Але ж уключэнне беларускае п’есы ў рэпертуар вынікала без сумненняў з таго, што прыбылы з Варшавы бацька Мір’ям бачыў у беластоцкім тэатры месца для беларушчыны. На дошках Вянгеркі дамінавала, аднак, класіка, у складзе былі незвычайна таленавітыя свежаныкі выпускнікі тэатральных школ: Іаанна Візмур, Аляксандр Махаліца (брат Пятра і сына Генрыка) ці Кшыштаф Новік і Збышак Борэк, аманты, для якіх тлумы паненак па некалькі разоў рассядаліся ў тэатральных крэслах на кожным са спектакляў. Панны гэтыя, як і знаўцы мастацтва, якія размножыліся ў той час у Беластоку як ніколі, маглі ўведаць пры гэтай нагодзе хоць фрагмент беларускай драматургіі. Адну з тых паненак сустрэў я нядаўна ў нашым універсітэце: навукова займаецца беларускай літаратурай.

Пасля ўжо нікому з дырэктараў-рэжысёраў не прыйшло ў галаву сягнуць, пакорпацца ў беларускай драматургіі. Прыбылы ў Беласток таксама з Варшавы Яцэк Андруцкі абавязкова хацеў расказаць пра свае адносіны да пануючага ваеннага становішча і давёў, незалежна ад сур’ёзнага ўмяшання цензуры, да прэм’еры „Праметэя” Ежы Анджаеўскага, у якім зайграла гданьская апазіцыянерка Галіна Вінярская. У адзін вечар на адну з папрэм’ераў у тэатр прыехала ZOMO — тадышні спецназ — і разганала бяседуюча-інтрыгуючую кампанію. Неўзабаве лакальныя ўлады прагналі з Беластока і Андруцкага.

У час Анджэя Якімца тэатр ударыўся ў камерцыю, не заўсёды самага высокага

палёту. Тут ужо зусім не было месца на беларускую драматургію, якая асацыявалася перш-наперш са світкай, а ў найлепшым выпадку — з цягучай сэрцашчыпальнай меланхоліяй.

У апошні час тэатрам кіраваў заслужаны яго акцёр Анджэй Кароляк. З дырэктарскага кабінета пайшоў на заслужаную пенсію. Пазбягаў ён рэпертуарных землятрусаў, а ўжо зусім і не ўспамінаў беларускія матывы. Бо як жа ж гэта так, калі пратэктарам Вянгеркі была найперш ваявода Крыстына Лукашук з памазанна „Салідарнасці” (тая, што выкінула Якімца), а пасля — праўленне ваяводства з AWS.

Настаў, нарэшце, Пётр Кавалеўскі. Кінуў ён кіраванне аматарскім, затое адзіным, тэатрам у Элку і з назначэння праўлення ваяводства ад гэтага сезона з’яўляецца новым шэфам беластоцкай Драмы. Прыбыў паўтара года пасля абняцця беластоцкай мітраполіі архібіскупам Войцехам Зембам, да гэтай пары ардынарыем Элцкай дыяцэзіі і з падтрымкай Адама Шчэпапоўскага, члена падляшскага праўлення, актыўнага дзеяча свецкіх каталіцкіх арганізацый. З таго, што я заўважыў у ягонай элцкай дзейнасці, ён аматар польскай класікі. Вядома, не здаецца мне, што наступіў час на тое, каб зноўку паявілася ў рэпертуары Драмы ў Беластоку хоць адна беларуская п’еса. Заўжды можна сказаць, што няма такога твора, які пасаваў бы да „мастацкай візіі”. Няма чаго пералічваць, што чакаюць сваёй пастаноўкі, скажам, „Арышт” Сакрата Яновіча ці хоць бы „Вываражыла” Юркі Геніюша, драмы беларусаў Беласточчыны, напісаныя з думкай пра тэатр, якія лёгка паддаюцца інсцэніроўцы. Да таго ж разумныя.

Беларускіх п’ес з гэтага і другога боку мяжы знайшлося б шмат. А і перакладчыкаў хоць адбаўляй. І рэжысёр знайшоўся б, і сцэнічны афарміцель. І беластоцкага акцёрскага складу хопіць. Ну, дык што з таго? Не час яшчэ на беларускае прадстаўленне. А, можа, ужо ж пара, спадар дырэктар?

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

PS. Напісана да першай прэс-канферэнцыі новага дырэктара Драматычнага тэатра імя А. Вянгеркі.

се — другая. Гасцям зручней хадзіць унізе, чаго ж цягнуцца наверх, дзе гаспадары яшчэ маюць тры спальні. Спальні таксама з усім, што трэба, з прыгожымі пледамі і пакрыўламі. А мо гэта аазіс гаспадароў, і нават не выпадае парушаць гармонію гэтага інтымнага месца.

А мне прыспічыла якраз тады, калі лазенка ўнізе была занятая. Ат, што там чалавеку скочыць наверх, калі ёсць другая, а чалавек жа яшчэ быў здаровы. Уваходжу туды, а там... Бачу і сваім вачам не веру. Брудная ракавіна лопнула пасярэдзіне. Седзс хістаецца, вінты наверх павылазілі. Кафлі са сцен паадпадалі. Кран паламаны. Ну, што ж, але зрабіць, што трэба, можна. Ага, і ваду спусціць можна. Я памыла рукі брудным мылам і выцерла іх гігіенічнай хустачкай, вынятай з кішэні. Да шэрага ручніка страх было дакрануцца.

Усё тое, што я ўбачыла ў лазенцы на версе, расчаравала мяне да такой ступені, што я ў гэтым доме ўжо не бачыла хараства. Я ж спадзявалася, што там, дзе мыюцца і робяць свае фізіялагічныя патрэбы гаспадары (не сяляне, не людзі ад бруднай працы, барані Божа!), будзе чыста і мякка, як у іхніх пасцелях, што знаходзіліся побач. Але, на жаль... было інакш.

У іншым доме, дзе на сценах віселі карціны і мастацкія тканіны, а сам дом быў запраектаваны з густам і небанальна, дзе была прадумана і апрацавана даслоўна кожная дробязь, дзе ўсюды стаяла мноства дзіўных вазонаў, што дадавалі дому цёплынi і прываблівасці, мяне сустрэла падобнае расчараванне. Там было дагледжана ўсё — апрача туалета ўнізе і лазенкі на версе.

У туалете ўнізе дошка на седзе была аклеена пластырам, бо паламалася (такую новую дошку можна купіць нават за пятнаццаць злотых). На нейкім крывым кручку была падвешана шэрая туалетная папера. Гэты кручок ледзь трымаўся. Усё тут было шэрае і абы-якое.

Лазенка на версе была ненамнаго лепшая. Тут было столькі ўсяго накідана — бруднай бялізны, розных упакоў ад старых, выкарыстаных крэмаў, туалетнай вады, адэкалонаў, пудры і г.д., што ўсё гэта рабіла ўражанне сапраўднага сметніка. Было тут захламлена і брудна. Відаць было, што і для гэтых гаспадароў гэтая частка кватэры была неістотная. Важна, што можна было ў маляўнічай сцэнерыі пасядзець ля каміна. Дык мо і гэтага дастаткова, ці я ведаю... Вясельных свят!

Ада ЧАЧУГА

Айчына і я

[4 ☞ працяг]

кі маглі, столькі баранілі „сваю” (?) айчыну; многа загінула, патрапіла ў палон, а рэшта, вядома, рэшта абазначае найменш — вярнулася дамоў.

Устаў я ноччу, каб не спазніцца на 8 гадзін у Бельск ды пасля доўгай ночы, пасля вадзяной пахлёбкі ўчора на вячэру. Без снадання і куска хлеба пачы-кільгаў дваццаць кіламетраў на заклік „айчыны”. Добры заклік! — пад пагрозай турмы ці ваеннага трыбуналу. Запоўз перад часам, але застаў ужо шмат хлопцаў-галадранцаў, прыехаўшых фурманкамі або веласіпедамі з паблізкіх вёсак. У восем гадзін адчынілі РКУ (ваенкамат), а хлопцы пачалі ціснуцца, каб хутчэй зарэгістравацца і ўцякаць дамоў ці пайсці па горадзе ў сваіх справах. Але „айчына” ў выглядзе капралаў і сяржантаў зараўла, каб не пхацца пахамску, як быдла, а выстраіцца ў чаргу і чакаць свайго часу.

Калі пад абед дайшла мая чарга і нейкі капрал запытаў, як мяне завуць, я назваў прозвішча і імя Васыль. Капрал з сяржантам пераглынуліся і вышэйшы рангам са „знаўствам” справы вырашыў, што ў Польшчы „нема Васылюв тылькі со Базыле” і напісаў Базыль. Я прабаваў высветліць, што я з праваслаўных, але ўжо болей ніхто мяне не слухаў і так я астаўся для адных Васылём, для другіх Базылім, а наогул Васяй. Але гэта ўжо пасля, калі я сярод калег і супрацоўнікаў саромеўся быць Вацкам або Воськам. Не з усімі мне гэта ўдавалася, але большасць у афіцэрскіх школах звярталася да мяне Вася, затое ў спецувязі — усе падчыстую, акрамя палкоўніка Яглінскага, які да ўсіх нас звяртаўся „товажышу Х, Y, Z”.

Пасля рэгістрацыі зноў Васыка адтрапаў 20 кіламетраў ні з чым. А каб „айчына” была Айчынай, то павінна сваіх сыноў накарміць хаця б супам і заплаціць за цягнік.

Калі я пішу гэтыя словы і наракаю, як паступаюць „айчыны” са сваімі абаронцамі, прыйшла мне ў галаву думка як хлопцы сібірскіх прастораў пераадольвалі сотні кіламетраў у час другой сусветнай вайны, каб бараніць Радзіму, якая загнала іх у Сібір на катаргу за нішто, або за ўкрадзены ў калгасе пуд жыта, або за анекдот аб Сталіне, ці нейкі юрэйскі жарт.

Іх таксама ніхто, як і мяне, не пытаў, ці хочуць есці, а мо хворыя. Іх пад пагрозай палявога суда гналі на фронт і на перадавую дзеля змыцця крывёю сваёй „віны”, „за родину, са Сталіна”, якая не ўсім, а толькі частцы была сапраўднай радзімай. Няхай мяне ніхто не судзіць за баламутны паклёп на былы Савецкі Саюз, бо я быў апошнім яго абаронцам, ускладаючы віну на ягоных ворагаў за турмы і недахоп хлеба. Але калі я даведаўся іменна ад савецкіх людзей, які там быў голад, пачынаючы ад самой Вялікай кастрычніцкай рэвалюцыі, дык жаж мяне агарнуў, з галавою, на маю любімую песню, што: „В колхозах хлеба полные амбары, привольно жить нам стало на Дону. Эх, проливали кровь свою не даром мы на полях в гражданскую войну”. Альбо, калі я слухаў чалавека ў гасцініцы „Европа” ў Ленінградзе, які цішком мне раскаваў, бо гэта быў яшчэ 1973 год, як народ, абараняўшы горад на Няве, тысячамі паміраў ад голаду, а Андрэй Жданаў і ягоныя таварышы ў сховішчах мелі не толькі хлеб, але і багата чаго да хлеба, нават ікру. Я лічыў яго здраднікам савецкай улады, які падлапаў нейкага „паляка” і аплёўвае яе.

Найбольш пераканаў мяне чым каму з’яўляецца айчына-зямля, на якой жыве і трудзіцца той, ці іншы народ, пяцікратны герой Савецкага Саюза Леанід Ільіч. Ён па ўсім Савецкім Саюзе меў свае дачы, басейны, узлётныя пляцоўкі, куды нават не кожны год заглядаў, а служба і ахова гэтых аб’ектаў трывала круглымі гадамі, а народ галадаў. Аж не верыцца, што ў абласных гарадах яшчэ за гэтага „героя” не існавала каналізацыя. Калісьці, нейкі хітры начальнік аднаго з аблвыканкамаў даведаўся, што Брэжнеў прязджае на паляванне, вырашыў запрасіць яго адведаць абласны горад, у якім народ карыстаецца канавамі замест водаправодамі.

Леанід Ільіч носам адчуў застаўленую пастку і адмовіўся заехаць у горад, кіруючы кавалькаду машын на прыстань, „сваю” прыстань, дзе яго чакаў нядрэжны пачастунак, некалькі яхтаў, і вось іменна ўзлётная пляцоўка з верталётамі. Аб інтэр’еры дачаў розных чыноўнікаў савецкай дзяржавы ніхто не зможа вам раскаваць, бо яны выглядаюць казачна. Каштавалі яны падаткаплацельчыкаў мільярды рублёў, калі народ стаяў за хлебам у доўгіх чэргах, маючы за вопратку куфайку і гумавыя боты, — пліонуўшы пад ногі сказаў мне ў сталавай Брэста шафёр таксі. Але, калі б ён мне аб гэтым і не гаварыў, то я і сам многа бачыў і чытаў у „Аганьку”, „Літаратурнай газеце” і іншых выданнях. І вось гэта мяне канчаткова пераканала ў тым, што валадарам той ці іншай краіны народ патрэбны толькі на тое, каб іх з іх сем’ямі карміць, апранаць у дарагую, замежную вопратку, вазіць у найдаражэйшых аўтамабілях і сцярог у золата-крыштальных дачах, ды ў час вайны клаў за іх існаванне галаву. А і так гэты народ лічыцца не як карміцель, а як зброд.

Вось вам айчына, вось вам вы, і вось вам я, які добра, што хаця паспеў сказаць тое, што мяне мучыла ад 1941 года, калі ваеннапалонены савецкі салдат сказаў мне, сядзеўшы на парозе ў Дэмчуковага Васіля. Ён, салдат Савецкай Арміі, мне, шчанюку, сказаў так, калі я яго запытаў, чаму ён здаўся ў палон: „Слухай, братец, я не один сдался в плен, нас туда идут тысячи, и все думают, что им не будет хуже чем в колхозах. Ты был когда-нибудь голодный? — спытаў мяне нечакана. Я адказаў, што мне заўсёды есці хочацца. „Ну, вот, видишь, ты меня поймёшь, почему я поднял руки вверх зная, что дома ждут меня папа с мамой”.

Я яго шкадаваў, бо я хаця аж гінуў за савецкімі салдатамі, аднак падумаў, што ён нямецкі „сышчык”, бо свабодна хадзіў па Грабаўцы.

Ішоў я рэгістравацца вельмі аслаблены пасля канання пад дахам ля пуні ў 1944 г. ад запалення лёгкіх і лобных пазух, якіх ніхто не лечыў, а хадзіць і рабіць трэба было. Мой выгляд хутчэй нагадваў прэтэндэнта на мерцвяка, чым на, Божа барані, салдату. Але ў лістападзе паклікалі мяне — зноў пад пагрозай — хаця я не ўцякаў ад войска — і па шэпце афіцэра з лекарам, медык запытаў на што я хварэю. Я адказаў, што ні на што, а ён усміхнуўся, лягнуў мяне па спіне і сказаў: „Здольны!” Пасля унтэр-афіцэрскай школы паслалі мяне біцца за „айчыну” з украінцамі, якія былі для Польшчы такімі самымі „сынамі”, як і я.

Цяпер айчына Тайляра і Палубіцкага зрабіла з мяне злачынца, адабрала вэтэранскія правы і надала мне статус грамадзяніна апошняй катэгорыі. А я з вопыту ведаю, што мачыха ніколі не будзе роднай мамай. Хаця трэба сказаць і тое, што Народная Польшча, апрача ўсяго, дала мне магчымасць стаць чалавекам.

Васіль ПЕТРУЧУК

Непаседа з Гародчына

Янка Сылвьяструк працуе з жонкай на гаспадарцы ў Гародчыне, Нарваўскай гміны. Некалькі год таму ён пацярпеў у выпадку — зламаў пазваночнік. Хвароба аднаўляецца. Сустрэліся мы на рэабілітацыйным аддзяленні Гайнаўскага шпіталю.

Янка не толькі аказаўся ветлівым сябрам, але і вясёлым кампаньёнам. Усё спяваў ды спяваў і ў час адпачынку, і на зале практыкаванняў. Чалавек не паспеў вока расплюшчыць, як у вуха ўлятала „Славное море, священный Байкал” ці „В жизни раз бывает восемнадцать лет”...

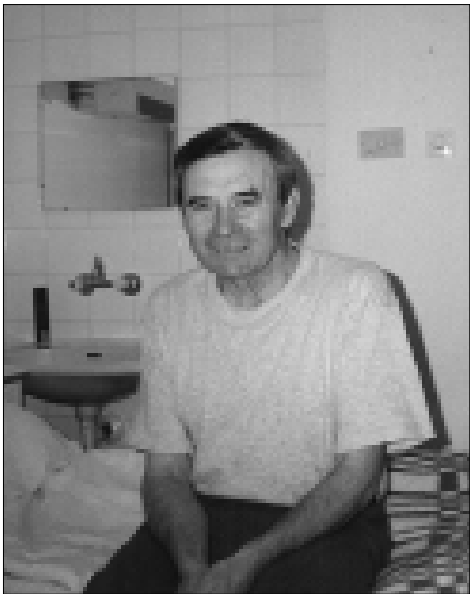
— Люблю спяваць, — прызнаўся калега. — Найбольш падабаюцца мне савецкія лірычныя і вайсковыя песні. Калекцыю грамплацінак хору Алесандрова сабраў, і Марк Бернес мяне цікавіць... Даўней з братам Колем любілі паспяваць. Ён шыкарна на гармоніку іграў. Але, як у Тыневічах ажаніўся і жыць там стаў (калектыў „Тыневічанкі” — яго ідэя), сумна ксьці стала. Тут жа і другая бяда спасцігла. Коля памёр. Адышоў з гэтага свету ў поўным росквіце.

Не аб адных песнях з Янкам размаўлялі. Я раскаваў, як калісьці з кінаперасоўкай у Гародчына і Янова прыезджаў, а ён, раскрываючы душу, у грахах маладосці прызнаваўся. Цікавай здалася мне гісторыя семнаццацігадовага вясковага хлопца, які пакінуў бацькоўскі кут, каб кавалак свету пачачыць ды вывучыць прафесію.

— Пачатковай школы я не закончыў, — пачынае апавед Янка Сылвьяструк. — Шэсць гадоў у Янове вучыўся, на сёмым годзе ў Кленікі пачаў хадзіць. Паколькі аднаму бацьку цяжка прыходзілася з пятнаццацігектарнай гаспадаркай спраўляцца, дык пачаў яму памагаць. Малодшы брат вучыўся ў суседняй школе, казаў, што хоча стаць адукаваным чалавекам. Вось і здарзілася ў мяне думка, каб у свет падацца і прафесію здабыць. Магчымасці такія былі. У краіне праводзіўся набор у добраахвотныя гуфцы працы (ОНР).

Пачаткова падаўся ў Плоцк. Праз год Петрахімію разбудоўваў. Затым у Гданьск пераехаў. Чарговым горадам быў Ольштын. Працаваў пры будове шпіталю і алыштынскага завода аўтамабільных шынаў. Там закончыў я сёмы клас, а затым вечаровыя курсы па спецыяльнасці муляр-штукатуршчык. У Ольштыне пазнаёміўся з Данкай, афіцьянткай у рэстаране. Год гулялі, а калі дзяўчына зацяжарыла, згулялі вяселле. Неўзабаве нарадзілася дачушка. Тады атрымаў ліст, каб вяртацца на гаспадарку. Паслухаўся.

Бацькі няветліва сустрэлі нявестку-палячку. Не зладзіліся. Я вымушаны быў адысці на кватэру. Купіў кароўку і пару свінак. Самастойна жыць пачалі. Каб утрымаць сям’ю, падаўся на работу. Пачаткова працаваў дарожным работнікам пры пабудове дарогі з Гародчына ў Кленікі. Затым у Бельскі БЭП пераехаў. На курсах асвоіў прафесію трактарыста і аператара экскаватара. Да 1976 года на прадпрыемстве працаваў. Пасля аперацыі на адростак сляпой кішкі не дазволілі мне працаваць на машынах. Вярнуўся ў Гародчына. Бацькоўскі дом перабудавалі. Я, аднак, рашыў купіць задоўжаную 27-гектарную гаспадарку, якая з бацькавай мяжавала. У гміне нагаварылі мяне на крэдыт у банку. Заплаціў я за гаспадарку 500 тыс. зл., пабудоваў велізарную абору і стадолу, купіў трактар і камплект сельскагаспадарчых машын, механізаваў абору. Завёў я ста-

так быдла і ялаўняка да дваццаці штук. На гэтыя інвестцыі патраціў 500 тыс. злотых крэдыту. Пасля дзесяцігадовага перапынку купіў пляц і пачаў будаваць дом. Купіў драўляны дом за 20 тыс. зл. Сам печку збудаваў. Сям’я наша павялічылася. Хрысціны трэцяй дачкі гулялі ў новай хаце. Адносіны бацькоў да жонкі не перамяніліся. Затое два гады жыла з намі цешча, каталічка, якая пажадала пры смерці, каб побач дачкі яе пахавалі. Пакоіцца яна на Кленіцкіх могілках.

— А як зараз жывецца? — пытаю.

— Крэдыт быў растэрмінаваны на трыццаць гадоў пры аднапрацэнтнай стаўцы на абору і трохпрацэнтнай на стадолу, — праягвае раскаваць Янка. — Як настаў Бальцаровіч, дык казалі ўсё незаплачанае аддаць. Грошай не было, дык ліквідаваў статак. Заставіў адно тры каровы. Зараз зноў рашыў заняцца гаспадаркай. Адбудаваў статак, з пятнаццаці кароў. На гэта спатрэбіўся крэдыт. На сённяшні дзень задоўжаны я ў банку на 40 тыс. зл. Згуляў тры вяселлі. Зяць наймалодшай дачкі разам у Гародчыне жыве. З 1979 года я працаваў скупшчыкам малака ў мясцовай малачарні. Ад 1982 года быў солтысам. Даўней вёска налічвала каля сарака пяці падаткаплацельчыкаў. За працэнты ад падатку я аплачваў усе расходы сваёй гаспадаркі і яшчэ заставалася. Зараз солтыс са сваёй зарплаты не заплаціць ніводнай раты.

Два гады таму выбралі мяне павятовым радным. Працую ў дзвюх камісіях: сельскагаспадарчай і бюджэтнай. Надалей займаюся гаспадаркай. Штодзень надойваю каля 250 літраў малака. Паставіў свой рэзервуар. Малако забіраюць аўтамабілем малачарні кожны другі дзень 500 літраў. Благі з гэтага прыбытак. Калісьці за 1 літр малака класа „экстра” плацілі па 1,28-1,30 зл. Зараз па 82-85 гр. Няма магчымасці сплаціць крэдыт. На сённяшні дзень з зяцем маем статак з дваццаці пяці кароў. У мяне больш за 40 гектараў поля, а ў зяця больш дзесяці. Чалавек зводзіў бы канцы з канцамі, але здароўе не дазваляе. З жонкі няма работніка. Два разы аперацыю праходзіла. Ды і вёска адмірае. Са мною разам бралі крэдыт шэсць гаспадароў. Дзве велізарныя аборы пустуюць. У дзвюх — па адной-дзве каровы. Няма водаправоду, тэлефонаў. Няма нават крамы. Пабудаваную ў грамадскім пачыне прадалі. Школьны будынак купілі двое бізнесменаў з Беластока. Летам на адпачынак прыезджаюць. Нарва брудная. Запаскудзілі вадзі з Семяноўскага вадасховішча. Вось які прагрэс атрымалі з рыначнай эканомікі, — закончыў апавед мой суразмоўца.

Уладзімір СІДАРУК
Фота аўтара

Пакутны лёс

3 вучнямі 6 класа былой узорнай сярэдняй школы ў Ягор’еўску. У цэнтры Гаўрыіл Лаўрашук (1935 г.).

(працяг; пачатак у 49 н-ры)

Гаўрыіл Лаўрашук у 1923 годзе пакінуў Рыбакі і падаўся ў Савецкі Саюз. Границу перайшоў нелегальна і быў арыштаваны пагранічнікамі. Ад расстрэлу выраставаў школьны сябра, які здолеў апраўдаць яго перад савецкімі ўладамі.

Спярша Гаўрыіл паехаў у Сімбірскую губерню, дзе сям’я Лаўрашукоў жыла ў час бежанства і дзе ён сам закончыў настаўніцкую школу. Там, відаць, пачаў працаваць настаўнікам. У адным з першых лістоў пісаў ён сястры Анастасіі: „Паведамляю табе, што я 19 жніўня прыехаў на сваё староё месца службы. Учора была зроблена ўборка ў школе

і хацелася б адпачыць, але заўтра нарада кіраўнікоў школ, на якую неабходна мне ехаць за 25 верст”. У 1926 годзе працаваў у вясковай школе ў Грай-Варанцы Мілераўскага раёна Растоўскай вобласці. У ліпені 1929 года Гаўрыіл пераехаў у Смаленск, дзе 15 жніўня меў атрымаць новае назначэнне. Хацеў ён працаваць у Смаленску, паколькі намерваўся здаваць экзамен у тамашні ўніверсітэт і наракаў, што мала ў ім настаўніцкіх месц. Але стаць студэнтам яму не ўдалося, бо ў чэрвені 1930 г. пісаў са Смаленска, што думае паступаць у Маскоўскі ўніверсітэт. Пры нагодзе ўспомніў, што матэрыяльнае становіш-

На ўроку фізікі ў Металургічным інстытуце (1932 г.).

ча ў яго дрэннае ды слабое здароўе і таму, мабыць, прыйдзеца яму пераехаць на поўдзень, каб падмацаваць здароўе. Два тыдні пазней памяняў ён планы і хацеў паўторна паступаць у Смаленскі ўніверсітэт, але перашкодай стаў брак дакументаў аб яго сацыяльным паходжанні. За спраўкай па гэтым паводзе звярнуўся ён пісьмова ў Кузаватаўскую настаўніцкую школу (дзе ён вучыўся) і ў Карамыслаўскі сельсавет (дзе правялі бежанства Лаўрашукі).

З 1931 г. Гаўрыіл Лаўрашук працаваў у Маскве і ў Падмаскоўі. Пачаткова быў ён выкладчыкам матэматыкі і фізікі Фабрычна-завадскай сямігодкі Фрунзенскага райана Масквы, затым у 1932 г. стаў дырэктарам і загадчыкам вучэбнай часткі Рабфака Металургічнага інстытута. У 1934 г. пісаў ён сястры з Горкіх, а ў 1935 г. — з Вічугі Іванаўскай вобласці. Восенню 1935 г. працаваў ужо ў былой узорнай сярэдняй школе ў Ягор’еўску Маскоўскай вобласці. Там выконваў абавязкі выкладчыка і загадчыка вучэбнай часткі школы. Праўдападобна гэтая школа была апошняй на прафесійным шляху Гаўрыіла, які абарваўся ў выніку арышту ў 1936 г.

Нешчаслівым аказалася сямейнае жыццё Гаўрыіла. Ажаніўся ён з настаўніцай, але дзяцей у іх не было. Яна дрэнна сябе паводзіла, здраджвала мужу, гуляла, скандаліла. Па гэтай прычыне яму прыходзілася часта мяняць месца працы.

Гаўрыіл моцна тужыў па сям’і, якая засталася ў Рыбаках. У пісьмах распытваў пра жыццё родных, перадаваў прывітання блізім і вясковым сябрам, цікавіўся гаспадарчымі справамі. У лісце ад 8 чэрвеня 1930 г. пытаў ён сястру Насцю: „Пішы ці дабудавалі дом, ці пабудавалі хлявы і клуню, як расце наш садок, які быў пасаджаны нашым дарагім бацькам, які цвіў ён у гэтым годзе. Напішы, ці абгарадзілі магілу нашай дарагой мамы і калі і ці знойдзена магіла бацькі”. А ў лісце ад 21 чэрвеня 1930 г. прасіў ён замужнюю сястру Веру не забываць наймалодшых — Насцю і Адама. Неўзабаве Насця выйшла замуж за Юліка Буру і глуханямы Адам жыў пры іх да смерці ў 1964 г.

Па сіле магчымасцей Гаўрыіл дапамагаў фінансаву рыбакоўскай сям’і. Некалькі разоў высылаў па 10 рублёў, раз — 3 долары, часам шкадаваў, што грошай выслаць не можа. Прасіў родных прысылаць здымкі і высылаў ім свае фатаграфіі. „Многа гадоў ужо мы не бачыліся, — пісаў ён у 1930 г. у Рыбакі, — і мала ведаем аб жыцці адзін аднаго, а ведаць мне аб вашым жыцці хочацца, таму што ў мяне нікога няма больш родных за вас і нашых рыбакоўскіх”. Пішучы пра „нашых рыбакоўскіх” Гаўрыіл меў на дум-

Гаўрыіл Лаўрашук з жонкай (1936 г.).

цы сям’ю Аляксандры Матвееўны Хлябіч — пляменніцы і суседкі з Рыбакоў, якая жыла ў Маскве. Апынуўшыся ў зняволенні, менавіта маскоўскіх сваякоў будзе Гаўрыіл прасіць дапамогі.

Увесь час Гаўрыіла прыгнятала думка, што не пабачыць больш сваіх родных. Аб гэтым часта згадваў у лістах Насці. Напрыклад, 14 лютага 1931 г. пісаў так: „Вельмі часта ў сне наведваю родныя месцы. На днях я прачнуўся і з цяжкасцю паверыў, што я ў Смаленску, а не на радзіме. Хай часцей сняцца мне сны, таму што мабыць у сапраўднасці пабачыць не прыйдзеца”. Гэтае прадчуванне выказаў ён таксама ў вершы, высланым у Рыбакі 10 снежня 1929 г.:

Прости, прощай сестра моя,
С тобой давно мы уж расстались
С тех пор, как Вас оставил я
Сем долгих лет уже промчалось.
Я эти годы на чужбине
Среди чужих людей скитаюсь
И все одной я и поныне
Любимой мыслью утешаюсь.
Родителей мне милых жаль,
Тётю и вас я очень всех жалею
И хоть раз один увидеть Вас
Одну я мысль всегда имею.
Но почему мне вас так жаль?
Быть может вас я не увижу.
Усни, усни моя печаль
Иль смерть свою я уж предвижу.
Но не хочу я умереть
Среди людей мне незнакомых,
А я хотел бы вечно спать
Под тенью лип в лесу сосновом.

Усе гэтыя апасенні збыліся пасля аб’яўлення Гаўрыіла Лаўрашука ворагам народа.

(працяг будзе)

Віталь ЛУБА
Фота з архіва Віктара БУРЫ

Не прыйшлося вярнуцца з арміі

Ігнат нарадзіўся ў сялянскай сям’і. Бацькі яго былі беднымі людзьмі, жылі ў невяліччай хатцы. Гаспадарка таксама была невялікая — 7,5 гектараў зямлі. У Ігната былі два старэйшыя браты. Пры санацыі вясковым дзецям не пад сілу было пайсці ў горад на навуку або ўладкавацца дзе-небудзь на работу. Калі Ігнату было 15 гадоў, памёр бацька. Старэйшыя браты пайшлі ў прымы, забіраючы з сабою па 2,5 гектара зямлі кожны. Ігнат астаўся з маці на бацькаўшчыне ды стаў гаспадарыць.

Ажаніўся. За жонку ўзяў Марыю, бедную дзяўчыну з суседняй вёскі. Пасагу аніякага не ўзяў, бо не было з чаго браць. Пачалося сямейнае жыццё. Нарadzіліся дзеткі — дачка і сын. Калі

ў 1939 годзе прыйшла сюды Чырвоная Армія і настала савецкая ўлада, хацелі Ігната паставіць у дэпутаты, але ён рашуча адмовіўся, бо не ўмеў ні чытаць, ні пісаць. Далей бедна ён пражываў ды вазіў кантынгент камення, які быў яму назначаны, на пабудову лётнішча ў Заблудаве. Калі настала нямецкая акупацыя, Ігнатаву сям’ю вывезлі на прымусовыя работы ў Нямеччыну. На вёсцы засталася толькі старэнькая маці, каб даглядаць будынку ды гаспадарку. Не дачакалася яна сына, памерла ў 1943 годзе. Пасля за будынкамі наглядаў старэйшы Ігнатаў брат, які быў у прымах у сваёй роднай вёсцы.

Немцы пасялілі Ігнатаву сям’ю ў маентку каля Гіжыцка і там яны праца-

валі аж да вызвалення. Пасля Ігната забралі ў армію, а жонка Марыя з малымі дзеткамі вярнулася на радзіму, у пустую хату. Прысылаў быў Ігнат жонцы лісты з арміі. Сам не пісаў, бо, вядома, не ўмеў, прасіў таварышаў-байцоў. Пісаў, што калі настане перамога, вернецца дамоў і будучь шчасліва жыць разам. Не прыйшлося вярнуцца Ігнату з арміі, загінуў. Ягоня дзеткі па сённяшні дзень не ведаюць, дзе знаходзіцца магіла бацькі ды і мала яго памятаюць.

Марыя, жонка Ігнатава, хадзіла па вёсках пабірацца, каб як-небудзь пракарміць сваіх дзетак. Цяжкае было яе жыццё. Калі хто заараў ёй кавалак поля, пасадзіў бульбу, за ўсё трэба было

ёй адрабляць. Памерла Марыя, дзеці астатліся круглымі сіротамі. Нідзе не прыдзелены, пражывалі ў бядзе, крыху навучыліся пісаць і чытаць. Міналі гады. Дачка Ганна выйшла замуж далёка ад сваёй вёскі і там шчасліва цяпер пражывае. Ажаніла сына, дачку выдала замуж, усе жывуць згодна. Сыну Мяфодзію, на жаль, у жыцці не пашанцавала. Не ажаніўся ён, не мог нідзе ўладкавацца на работу, сям-там крыху працаваў. Гаспадарку забрала дзяржава, бо не плаціў падаткаў. Час ад часу грамадская дапамога давала Мяфодзію ўспамогу. Потым накіравалі на лекарскую камісію і там прызналі яго непрыдатным да работы. Цяпер Мяфодзію 63 гады. Атрымлівае сталую пенсію з грамадскай апекі. Кажу, што мінуўшчыны ніяк забыць не можа, таксама і яго сястра.

Мікалай Лук’янюк

Урач урачу няроўны

У 47 н-ры „Нівы” быў змешчаны артыкул (ам-з) п.з. „Танныя пратэзы”, у якім напісана, што стаматолагі з былога Савецкага Саюза, якія прязджаюць да нас і прапануюць свае паслугі, гэта людзі ненадзейныя, а іх работа — халтурная. З гэтым я часткова згодны, але і нашы польскія спецыялісты часта свае пратэзы робяць як з-пад сякеры. Усё залежыць ад здольнасці і кемлівасці ўрача.

Некалькі гадоў таму Дубічы-Царкоўныя наведאў расійскі стаматолаг з памочнікам і ў маёй другой хаце пачаў весці сваю дзейнасць. Першым яго пацыентам быў я. Ён зняў мне мерку і папрасіў, каб я ў наваколлі пашукаў яму пацыентаў з хворымі зубамі; і я трошку іх знайшоў. Пратэз мне ён зрабіў хутка, але калі залажыў яго на мае ўцалелыя зубы і дзясны, я думаў, што скрунуся ад болю. Ён мне тады сказаў, што гэта нармальная з’ява, бо трэба прывыкнуць да „чужога цела”. Падпілаваў ён яшчэ трошкі той пратэз, налажыў мне і сказаў:

— Будзеце яго насіць да самай смерці!

І грошы здзер немалыя, хаця ў маёй хаце абсталяваў свой кабінет. Хутка змыўся разам са сваім памочнікам, бо ахвотных на яго лячэнне небагата было. А я хіба з тыдзень мучыўся з тым пратэзам, пакуль не папухлі дзясны. Даведаўся я, што ён ужо ў Новаберазове прапануе людзям лячэнне зубоў. Падаўся я да яго і аддаю пратэз, які меў насіць ажно да смерці. А ён абурыўся: як жа гэта — ён добра зрабіў!

— Не рабі з мяне дурня і вяртай грошы! — гавару.

Ён з бядою аддаў мне палову грошай, а другую палову затрымаў сабе, бо, тлумачыў, ён выкаштаваўся.

У той час мне ў Гайнаўцы выконвалі бясплатны пратэз, заказаны тры га-

ды раней! Хутка атрымаў я і той пратэз — нічуць не лепшы за нядаўні рускі. Таксама ўсё балела, а ў роце адчувалася нешта каменнае і чужое. Праўда, у нашым асяродку сталі яго шліфаваць і ладзіць, давёўшы да нейкага толку. Насіў я яго некалькі месяцаў, пакуль паламаўся ў адным месцы. Пасля першага, дармовага, рамонту, ён неўзабаве лопнуў у іншым месцы. Пасля другой, таксама дармовай, наладкі, ён праз тыдзень паламаўся трэці раз. Аднак за наступны рамонт трэба было ўжо заплаціць 18 злотых. Неўзабаве ён зноў лопнуў і давялося зноў выкласці 18 злотых. А калі паламаўся пяты раз, я махнуў на гэта ўсё рукою, бо мне на такое валаводства не хапіла б грошай.

Так хадзіў я без ніякага пратэза. У лютым 2000 года напаткаў я ў адной хаце ў Грабаўцы стаматолага-інваліда з Украіны. Ён з жонкай ад рукі рабілі пратэзы, каронкі, масткі. Калі даведаліся, што я маю клопаты з зубамі, пасадзілі мяне на крэсла, знялі меркі на пратэз і на каронку для хворага зуба ды сказалі прыйсці праз дзень дзеля зняцця другой меркі і на трэці дзень усё мела быць гатова. Дома жонка з дачкою, калі даведаліся, што я ў суседнім Грабаўцы заказаў пратэз і каронку, учынілі мне скандал:

— Адзін рускі ўжо цябе надуў са сваім пратэзам, а цяпер і другі надуе! Яны ў чужых хатах не маюць добрых варункаў для вырабу добрых пратэзаў.

Выстаяў я гэтую споведзь, а ў вызначаны тэрмін урач заклаў мне новы пратэз так, што я нават гэтага не адчуў. І ўжо два гады я не магу нацешыцца так пратэзам, як і каронкаю, бо зроблены дасканала. Заплаціў я за ўсё гэта 250 злотых.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Праблема з кляшчамі

У 2000 годзе Павятовая санітарна-эпідэміялагічная станцыя правяла ў Гайнаўскім павеце кантроль 265 аб’ектаў публічнага карыстання. Дрэнныя санітарныя ўмовы працы выявіла яна ў 9 аб’ектах. У іншых знайшла многа хібаў, хаця непасрэдна не мелі яны адмоўнага ўплыву на здароўе працаўнікоў і прабываючых там людзей.

— Санітарныя-эпідэміялагічныя ўмовы ў Гайнаўскім павеце можна ацаніць як добрыя. Самай вялікай праблемай з’яўляюцца кляшчы — рассаднікі грознай хваробы барэльёзу, супраць якой няма вакцыны. У школах неабходна ўвесці штодзённую медычную апеку, бо зараз у многіх школах санітаркі працуюць толькі ў выбраныя дні. Пажадана ва ўсіх гмінах арганізаваць сучасныя звалкі смецця, — заявіла павятовы санітарны інспектар у Гайнаўцы Ірэна Аўгустыняк.

Самыя вялікія хібы, якія ўплываюць на паніжэнне санітарнага стану ў гмінах Гайнаўшчыны, гэта няправільная гаспадарка адкідамі, негігіенічнае ўтрыманне кантэйнераў для смецця, адсутнасць нагляду над звалкамі.

У Гайнаўскім павеце многа асоб хварэе на энцэфаліт клешчавы (1996 год — 21 асоба, 1997 — 14, 1998 — 32, 1999 — 10 і 2000 — 12, калі сярэдняя ў ваяводстве ў 2000 годзе склала 5 асоб у год) і на барэльёз (1996 год — 19, 1997 — 87, 1998 — 96, 1999 — 70, 2000 — 63; сярэдняя ў ваяводстве ў 2000 — 32). У 2000 годзе зарэгістраваных было 68 выпадкаў атручанняў сальманэлай, што дае 128 выпадкаў на 100 тысяч жыхароў, калі сярэдняя ў нашым ваяводстве складае

„Пакрыўдзіў” тэлекамунікацыю

У 46 нумары „Нівы” ад 18 лістапада друкаваўся мой допіс „Тэлефоны на вёсцы неабходныя”, у якім напісаў, што тэлефонную лінію з Даратынкі ў Янова праводзіў Рэтэль. (Хачу пры тым паясніць, што такую інфармацыю атрымаў ад павятовага раднага з Гародчына Янкі Сільвеструка). Гайнаўская тэлекамунікацыйная ўстанова пачулася пакрыўджанай, а яе кіраўнік пазваніў у рэдакцыю з прэтэнзіямі. Калі мне сказалі аб гэтым, я наведאў кіраўніка Пятра Карпюка.

— Адзінай памылкай з’яўляецца тое, — сказаў ён, — што нашу працу прыпісалі фірме Рэтэль. Гэта нас забалела...

— А як з тэлефонамі справа маецца ў гэтых вёсках?

Незвычайнае побач

Водбліск

Любанскі раён, восень 1973, адзінокі грузавік... Які нарэшце на вязкай дарозе застраг і ніяк не выедзе. А тут і сцямнела. Зачыніў вадзіцель, Барыс Дворак, кабіну і пайшоў да бліжэйшай вёскі. Праз 2 км схамянуўся — няма пры ім дакументаў: тэхпасшпарта, пасведчання, іншых... А сярод іх дарагога яму абразка Маці Божай. Вярнуўся вадзіцель к машыне, агледзеў кабіну —

86 выпадкаў. У мінулым годзе ў 404 сталовых і аб’ектах гандлю прадуктамі праведзеных было 809 кантроляў. У выніку 115 аб’ектаў атрымалі адмоўную ацэнку. Найбольш заўваг датычыла аб’язнога гандлю, у прыватнасці — продажу малочных, мясных і рыбных вырабаў без халадзільнікаў. Уладальнікі аўтакрамаў атрымалі 13 штрафаў. У 2000 годзе 90% жыхароў Гайнаўскага павета карысталася водаправодамі. Два водаправоды, у Шастакове і Тэрамісках, былі закрыты па прычыне вялікай забруджанасці вады.

Кантралёры сцвердзілі, што 1 501 асоба працавала ва ўмовах, якія могуць выклікаць анказахворванні, 892 асобы працавалі ў драўнінным, а 460 асоб у іншым пыле.

У выніку кантролю прадпрыемства „Грыф Сканд” уводзіць змены ў тэхналогію вытворчасці і мадэрнізуе вентыляцыйную сістэму з мэтай зніжэння запыленасці цэхаў. У прадпрыемстве „Савіцкія” зменены былі машыны, якія надта голасна працавалі, у сталярным прадпрыемстве Вольгі Балтрамюк у Ліпінах палепшылі ацяпленне будынкаў, іх вентыляцыю і асвятленне.

Кантралёры Санітарнай інспекцыі наведалі ў 2000 годзе 10 садкоў і 46 школ. У асветных установах самыя вялікія хібы тычацца няправільных распісанняў урокаў, неадпаведных партаў і крэсел, заняткаў у будынках, якія патрабуюць мадэрнізацыі. У некаторых школах не было адпаведных умоў да вядзення заняткаў фізкультуры і ўтрымання асабістай гігіены.

(ам-з)

Вер — не вер

Астроне! Сніцца мне вялікі горад. Будынак, дзе я знаходжуся, драўляны, стары. Людзі, з якімі я, выходзяць на балкон. Кажу ім, што небяспечна, бо пачнецца бура, і мы можам упасці. Яны не хочучь сыходзіць з балкона. Я нейкімі крывымі сходкамі сыходжу ўніз: мне страшнавата, але іду, добра трымаючыся за нейкія парэнчы, дошкі. Пасля бачу, што сапраўды пачаўся лівень, з маланкамі, з перунамі. Зусім, быццам хмара сарвалася. Дождж яшчэ не скончыўся, як людзі хочучь ехаць на машынах. Кажуць: „Не едзьце, бо ж вашы машыны прыцягнуць маланкі!” Людзі не слухаюцца, дык я сядаю ў адкрыты самаход, і збіраюся ехаць па мокрым горадзе, дзе лівень пазрываў тратуары, а вуліца — пясчаная, вымытая вадой. Я кажу: „Не бойцеся, я буду грамаадводам!” Укладваю сабе ў вусны вялікі напільнік, які мае хапаць перуны, і еду без страху. І раптам, ведаючы, што зараз ударыць у мой „грамаадвод” пярун я вырываю сабе яго з рота і адкідаю далёка ад сябе. Там, дзе падае мой „грамаадвод”, вальіць страшны агністы пярун, і бура канчаецца.

Сярод тых людзей ёсць мая сяброўка (яна моцна хварэла, здаравее памаленьку). Раз сніцца, што носіць яна чорны папрык са смешнымі дзіцячымі доўгімі косамі, яна з дачушкай, ды вялікай ужо, як яе малодшая сястра. Сяброўка чамусьці мяне ў сне саромеецца, быццам бы яна мне зрабіла штосьці кепскае. Я купляю чорныя таблеткі ў кіёску, пасля шукаю сяброўку. А яна сядзіць з сястрою-дачкаю за столікам на дварэ, у яе ўжо свае валасы (іншыя, чым у сапраўднасці), даўгаватыя, карычневыя, здаровыя, ды не вельмі густыя. Я сядаю за столікам і жую тую таблетку.

МІРКА

Даражэнькая Мірка! Сон твой цікавы. Вярэдзіць тваю душу непакой — за свой лёс і тваіх блізкіх. Падсцерагае вас небяспека. Аб гэтым сведчыць і тое, што людзі выйшлі на балкон, з якога могуць зваліцца, і тая навальніца, і нават тыя чорныя таблеткі, якія ты пасля жавала.

Аднак, жа, даражэнькая, навальніца, хаця і прадвясчае небяспеку, выпрабаванні, то варожыць добры выхад з сітуацыі. Маланка дык зусім прадвясчае неспадзяваную радасць. Зрэшты, сама бачыш, што навальніца скончылася дзякуючы твайму „грамаадводу” і тваёй самаахвярнасці. Зычу поспехаў!

АСТРОН

Нiвa **ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ**
Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Нiвa”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: *http://republika.pl/niva_bielastok/*
E-mail: *niva_bielastok@poczta.onet.pl*
альбо: *niva_bielastok@skrzynka.pl*

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максімок.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthdruk”, ul. Składowa 9, Białystok.
Текstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wpłat na prenumeratę na I kwartał 2002 r. upływa 5 grudnia 2001 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

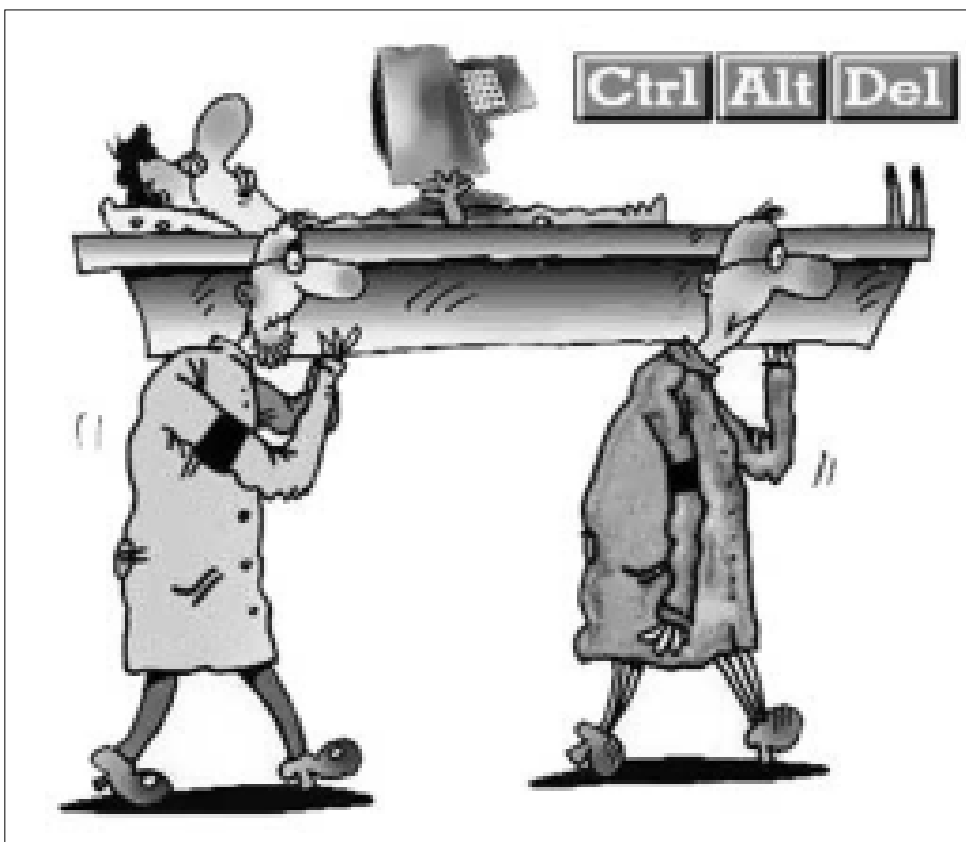
na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na I kwartał 2002 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,30 zł, a kwartalnie — 42,90 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,60 (kwartalnie — 59,80), pocztą lotniczą: Europa — 5,20 (67,60), Ameryka Płn., Afryka — 5,80 (75,40), Ameryka Płd., Środk., Azja — 6,40 (83,20), Australia — 8,20 (106,60). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-401150015504.

Ніўка

<http://www.anekdotov.net/>

Яшчэ раз пра добрую работу і ўзнагароду за яе альбо пра справядлівасць

Загалоўка мо больш будзе, чым самога тэксту,
Не заўсёды ўзнагарода залежыць ад зместу.
Хай мне плаціць ад радочка або і ад слова,
Тады буду намагацца даваць прапановы.
Калі слаўны буду ў свеце, хай той свет адплаціць,
Ці то божы свет, ці людскі, сястрынны ці брацкі,
З блашчавенствам хрысціянскім, пракляццем паганскім, —
Я прыму заплату годна, сапраўды, па-панску.
Лабызаці рук не буду — грошай датыкалі
(Хоць грош не смярдзючы) — бралі, ці давалі...
А калі дадуць і ў морду? Замест благаславіць?
Што ж, тады, калі „пасвєнцязь”, морду трэ падставіць,
Бо ж ічаку, як яны кажуць, настаўляй без жалю,
Бо народ хоча ігрышчаў, іграў, фестывалюў.
А чым больш па мордзе клеяць на Форум тутэйшым,
Д’ябал цешыцца суседскі, сатана старэйшы.

Вандал Арлянскі

Мена

Памяняць захацеў сваю кватэру на меншую Максім Максімовіч са сваёй жонкай Марынай. Дзеці ў свет паляцелі, ніхто са старымі не жыве. Папраўдзе, дык і не вельмі імі цікавяцца. Можа, калі б хварэлі, ці што, дык маладыя прыехалі б, паглядзелі б, памаглі б „залатвіць” якога добрага лекара (магчымасці маюць). А так і добра — час ад часу які няцяжкі грып ці прастуда, паляжыш, праз пару дзён і ўстанеш. Мая Агата кажа, што таму яны, Максім з Марынкай, так добра трымаюцца, што ўсё жыццё Марынка карміла яго адно толькі здаровай ежай. Здаровая, дык гэта не такая, якую я люблю. Бо, лічу, нармальна, што мужык павінен мяса добра пад’есці. Што, шкодна? А памятаеце, як налягалі на мяса ў жніво ці пры іншай рабоце мужыкі? Бо ў мясе — сіла, бялок. Ад мяса растуць цягліцы. Без цягліц мужык — не мужчына. Праўда, тое мяса (даруйце ўсе ўсмерчаныя браты мае меншыя, чым цэламі я кармлюся дзесяткі гадоў), здаецца, не вельмі пайшло ў маё цела. Прызнаюся, не выглядаю я на атлета, прынамсі ў апошнія гады. Даруйце таксама мае ўсе аматаркі, якія могуць уяўляць мяне як нейкага рагатлівага здравяку. Не той час, калі я мог бы з ахвотай распрануцца на пляжы ды пафарсіць торсам, плячыма, лыткамі, сцёгнамі. Ну, што зробіш. Дарэчы, у мужчынах заўсёды падабаўся мне інтэлект. Ну, хай бы, можа, не нагадваў такі фацэт тыповага нью-йоркскага інтэлектуала з фільмаў Вуды Алена, пляска-тагаловага, у акуларах, прыгорбленага, з упалай грудной клеткай. Я аж так не выглядаю.... Ды што я тут пра свае параметры ды габарыты! То ж меў я пра кватэру Максімовічаву! Але ж, гэта мае зна-

чэнне, у выпадку старога Максімовіча і ягонае лепшае паловы.

Значыць, дзеці, здавалася, не цікавіліся ні старымі, ні іхнай кватэрай. Сама Марынка прапанавала, каб прапісаць у іх хаце ўнука, ды той цягаецца па якіхсьці Амерыках. Нашто яму блёк у якіхсьці Беластоку! Можа, знойдзе якую амерыканачку цёплую, і не вернецца на радзіму. А хата не змарнуецца, бо ж і так поўнасьцю ўплачана. Нашы грошы, — меркавалі старыя, — то можам і прадаць, пасля купіць меншую, бо ж плаціць шмат штомесяц, або і адразу памяняць на меншую, а лішнія грошы, звычайна, праесці. Урэшце не капіць капейчыну да капейчыны, а наесціся як след. Бо ж і да вайны не наеліся, і пасля вайны паўстагоддзя ўсё недаядалі. Усё куплялі, то сабе, то дзецям, бралі ў крэдыт, пасля з тых крэдытаў гадамі вылазілі... Пачалі шукаць у аб’явах, каб паспець перад новымі падаткавымі жартамі новых-старых улад. Не адно перажываў увесь народ, агрызаючыся ад навін улад, круцячыся як вавёрка ў коле. Бо **яны**, уладнікі, на тое і ёсць, каб прышпіліць звычайнаму чалавеку, дапачы. Жыць не даць.

Сазваніліся, дамовіліся. Раз, другі, трэці. Ды кожны свайго трымаецца, тартуецца. Малая выгада прадаваць або мяняць большую кватэру на меншую. Лепш ужо ціснуцца на пару метрах, чым жыць у гаргары і не мець за што купіць кавалка хлеба!

Аб’явіліся і самі Максімовічы ў трох беластоцкіх газетах. Марынка з Максімам сядзелі пры тэлефонным апарате цэлымі днямі, аж вушы бялелі. Званілі чужыя людзі. Аж, урэшце, не чакаючы святаў ці якое бяды, пазванілі сыны і дачка.

— А хто вам даў права на тое, каб нашу кватэру прадаваць або мяняць? — ледзь не аглухла Марынка, пачуўшы даўно не чуваны голас свае каханае дачкі Іаланты.

Вандал Арлянскі

<http://www.anekdotov.net/>

Двухлітарная крыжаванка

1	6		2		3		4	4
		5	3	6				9
7	8					9		
	10							
11					12		13	
	2		14	7	8	15		
16		5			17		1	

Гарызантальна: 1. індзейцы Пэру і Балівіі, 3. генератар пастаяннага току, 5. праца касца, 7. не рука, 9. хатні грызун сямейства заячых, 10. буйное прыватнае зямельнае ўладанне, 11. упадак, памяншэнне, 12. Сальвадор, іспанскі сюррэаліст (1904-89), 14. палявая кветка, 16. Міхаіл, расійскі рэакцыйны журналіст (1818-87), 17. брыжы, карункі для абшывання.

Вертыкальна: 1. бацькаўшчына, 2. напр. Нёман, 3. старажытная прылада для пакарання, 4. бразільскі горад у Амазоніі, 6. кубінскі порт над Карыбскім морам, 8. горы, якіх заходні схіл

сходзіць к Іардану, 9. адзінства з трох частак, 11. рэпетыцыя хору, 13. вялікі ваенны карабель, 14. артэрыяльная вадкасць, 15. пяць тузінаў.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 44 нумара

Гарызантальна: пшык, нанду, ахак, німб, Мадач, абарог, гальштук, кагал, абліваха, „Пуритане”, іслам, актывіст, штукар, тапаз, Арль, аканом, напеў, арфа.

Вертыкальна: пасада, адвага, шпільман, Кабат, рабак, залог, Чалутэка, букініст, кіпу, горб, Ваал, наём, „Беавульф”, стакан, апагей, этыка, акунь, трама.

Рашэнне: **Стары вол баразны не псуе.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Казіміру Радонку** са Свебадзіцаў і **Мікалаю Сазановічу** з Беластока.

„Даўціпы” Андрэя Гаўрылюка

Маруся паехала на адпачынак з сучкай. Ужо першага дня ў час шпацыру па парку за сучкай стала бегаць чарада сабак.

— Вяртаемся ў гасцініцу! Гэта я прыехала ў адпачынак, а не ты.

Гутараць дзве сяброўкі:

— Прыгожа выглядаеш у гэтым касцюме.

— Ведаю, Андрэй мне ўжо гэта сказаў.

— І ты яму верыш?!

— Мужчына заўсёды хоча ажаніцца з жанчынай дурнейшай ад сябе.

— Твой муж табе гэта сказаў?

— Не, твой.

— Мая дачка робіцца штотараз больш падобнай да мяне.

— І няма ад гэтага ніякай рады?

— У гэтым годзе ў дзень нараджэння запалю столькі свечак, колькі мне гадоў.

— Невядома, ці хто вытрымае такі бляск.

— Ці ўмееш стрымаць тайну?

— Безумоўна, толькі мае сяброўкі не ўмеюць.

— Мая сястра і ейны муж — вельмі згаворлівыя. Яна яму дакарае, што ён увесь час п’е, а ён ёй — што ўвесь час есць.

— Ведаеш, Маруся заручылася з ветэрынарам.

— Што ты скажаш!? З такім старэчам?

— Не! Ты памыляеш яго з ветэранам, а ветэрынар — гэта той, што харчуетца толькі гароднінай.

— Маруся пакінула свайго мужа.

— Не можа быць! А яна ж так была ў ім закаханая, называла святлом свайго жыцця...

— Гэта праўда, толькі тое святло штотараз часцей гасла вечарамі.